TNO-rapport
PG/VGZ/00.002

Sportmassage in ontwikkeling

Onderzoek naar de schakels in de optimale zorg voor sporters

TNO Preventie en Gezondheid

Volksgezondheid
Gortergebouw: Wassenaarseweg 56
Postbus 2215
2301 CE Leiden

Telefoon 071 518 18 18
Fax 071 518 19 20

Datum

Februari 2000

Auteur(s)

W.T.M. Ooijendijk
M. Stiggelbout
M. Visser
M.H. Westhoff

Het kwaliteitssysteem van
TNO Preventie en Gezondheid
voldoet aan ISO 9001.

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor onderzoeks opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.
Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

© 1999 TNO

TNO Preventie en Gezondheid draagt bij aan het bevorderen van de kwaliteit van leven en de toename van het aantal gezonde levensjaren van de mens. Het onderzoek en advieswerk richten zich op verbetering van de gezondheid en de gezondheidszorg in alle levensfasen.

Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek TNO

Auteur

W.T.M. Ooijendijk

ISBN-nummer

90-6743-660-7

Deze uitgave is te bestellen door het overmaken van *f* 27,85 (incl. BTW) op postbankrekeningnummer 99.889 ten name van TNO-PG te Leiden onder vermelding van bestelnummer PG/VGZ/00.002

Samenvatting

TNO Preventie en Gezondheid (TNO-PG) heeft op verzoek van het Nederlands Genootschap voor Sportmassage (NGS), NOC*NSF en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) een onderzoek uitgevoerd met betrekking tot de kwaliteit van de sportmassage in Nederland.
Het doel van het onderzoek is het bevorderen van de kwaliteit van de sportmassage in Nederland, met de volgende hoofdvragen:
- Wat is het domein van de sportmassage binnen de sport en sportgezondheidszorg?
- Wat is de toegevoegde waarde van de sportmasseur?
- Aan welke kwaliteitscriteria dient de sportmasseur te voldoen?
- Wat is de markt voor de sportmassage?

Informatie is verzameld bij sportmasseurs, cliënten van sportmasseurs, sportverenigingen en sportorganisaties en sleutelpersonen (experts) op het terrein van de sportmassage. Op basis van de beschikbare informatie is een expert meeting georganiseerd op basis waarvan de beleidsaanbevelingen zijn geformuleerd.

Aan de schriftelijke enquête onder sportmasseurs hebben 211 sportmasseurs meegewerkt. De indruk bestaat dat met name 'actieve sportmasseurs' aan de enquête hebben meegedaan. De enquête kan worden gezien als een 'quick scan' onder sportmasseurs om inzicht te krijgen in een aantal actuele zaken.
- Het profiel in enkele hoofdkenmerken luidt als volgt. Het merendeel (60%) van de sportmasseurs zijn mannen. Tweederde heeft een baan buiten de sportmassage. Voor 10 procent is sportmassage de belangrijkste doordeweekse activiteit. Gemiddeld werken sportmasseurs 9 uur per week als sportmasseur. De helft van de sportmasseurs werkt bij een sportorganisatie.
- Van de sportmasseurs ontvangt 14% geen financiële vergoeding, 53% wordt betaald door hun cliënten en 42% door sportorganisaties.
- Meer dan de helft van de sportmasseurs werkt bij een sportorganisatie (51%), 42% is werkzaam in een particuliere praktijk.
- De meest toegepast behandelmethoden zijn: sederende massage (toegepast door 92%), geven van adviezen (81%), tapen en bandageren (72%), stimulerende massage (68%) en nemen van maatregelen ter voorkoming, verergering of recidivering van letsels (59%).
- De beoordeling van de opleiding wordt door ongeveer 90% van de sportmasseurs als goed beoordeeld.
- Ongeveer de helft van de sportmasseurs heeft in de afgelopen drie jaar bij- of nascholing gevolgd.
- Verplichte periodieke bijscholing en een verplicht minimaal aantal praktijkuren wordt door respectievelijk 70% en 60% van de sportmasseurs onderschreven.
- De kwaliteit van de koepelorganisaties wordt door ongeveer eenderde van de sportmasseurs als onvoldoende beschouwd.
- Sportmasseurs hebben weinig intercollegiaal overleg met andere sportmasseurs.

- De sportmasseurs verwachten een toename van het gebruik van massage door sporters, het gebruik van sportverzorging en het geven van informatie over blessurepreventie.

Wat betreft de mening over bijscholing, de werksituatie, overleg met anderen en de betaling zijn er duidelijke verschillen tussen enerzijds sportmasseurs die een beperkt aantal uren sportmassage uitvoeren (< 4 uur) en anderzijds sportmasseurs die een flink aantal uren als sportmasseur werkzaam zijn (> 10 uur). Deze laatste categorie wordt doorgaans betaald voor de werkzaamheden en is het in sterkere mate eens met zaken als verplichte bijscholing en minimaal aantal praktijkuren.

Aan de cliënten van de sportmasseurs (209 sporters) is gevraagd een oordeel te geven m.b.t. enkele aspecten van het functioneren van de sportmasseur. Ook deze gegevens dienen uitdrukkelijk als 'quick scan' te worden beschouwd. De gegevens zijn verkregen via sportmasseurs die aan de enquête hebben meegewerkt. Het oordeel is daarbij als volgt:
- de algemene vaardigheden (persoonlijke aandacht, persoonlijke adviezen, vakbekwaamheid e.d.) worden op alle punten zeer positief beoordeeld;
- de kwaliteit van de behandeling wordt door de sporters eveneens als goed beschouwd;
- ook de mening over de organisatie, administratie en werktijden is positief;
- tot slot wordt ook de werkplek van de sportmasseur (voor zover deze beschikt over een vaste werkplek) positief gewaardeerd.

Eveneens is een aantal sportorganisaties (62 verenigingen en 5 evenementen) bij het onderzoek betrokken. Alle sportorganisaties waaraan een sportmasseur is verbonden zijn tevreden over het functioneren van de sportmasseurs. Ruim 90% is van mening dat de sportmasseur voldoende is opgeleid voor het uitvoeren van de taken. Tot slot geven alle sportorganisaties aan het (zeer) belangrijk te vinden dat er een sportmasseur bij de sportorganisatie aanwezig is.

In de interviews met de sleutelfiguren is onder meer ingegaan op het domein van de sportmassage, de toegevoegde waarde van de sportmassage, het kwaliteitsbeleid, de financiering en de markt voor de sportmasseur. Naar voren komt dat de sportmasseur zich met name bezig houdt met de zorgverlening bij acuut sportletsel, blessurepreventie, massage en individuele sportverzorging. Daarnaast heeft de sportmasseur een verwijsfunctie. De sterke punten zijn: aanspreekpunt voor de sporter als intermediair tussen de sporter en de trainer/ zorgverlener; laagdrempelig en makkelijk bereikbaar voor de sporter; erkend begrip met een ministeriële erkenning. Als kansen worden gezien een opsplitsing in sportmassage en –verzorging, een verbetering van het imago, de toegenomen belangstelling voor het kwaliteitsbeleid, de samenwerking met overige sport(gezondheids)actoren en een verbreding van de markt.
Het kwaliteitsbeleid dient door een landelijk werkende organisatie opgezet te worden en gedragen te worden door het veld. Het NGS heeft hierbij de trekkersrol. Er wordt nauw samengewerkt met de andere actoren in de sportgezondheidszorg en er wordt gewerkt aan een gezamenlijk kwaliteitssysteem. Daarbij komt een onafhankelijke Stichting Vakbekwaamheid in de Sportgezondheidszorg (SVS) die de kwaliteitsrichtlijnen toetst. NGS moet met het veld haar eigen deelsysteem opzetten binnen dit netwerk. Er wordt de komende jaren gestreefd naar een accreditatie van de opleidingsinstituten, een certificering van de cursussen en een certificering van de sport-

masseurs / -verzorgers. Voor ieder traject worden richtlijnen (normen en criteria) ontwikkeld en getoetst. De markt voor sportverzorging en –massage heeft vooral betrekking op de sportwereld. Daarnaast lijken er mogelijkheden te zijn binnen sauna's, hotels, beautycentra en eventueel het bedrijfsleven. Echter, in deze gevallen zouden ze niet als sportmasseur, maar als reguliere masseur/ verzorger functioneren.
Het functiepostensysteem waarin de sportmasseur een uitdrukkelijke rol speelt wordt momenteel bij de KNVB ingevoerd. Dit systeem zou na een testperiode binnen deze bond, en bij gebleken succes, ook navolging verdienen bij andere sportbonden.
Er zijn weinig mogelijkheden om financiële ondersteuning te krijgen via zorgverzekeraars. De sportmasseur dient uit de private sector betaald te worden en vooral sportverenigingen zouden de sportmasseurs moeten betalen, aangezien zij ook vooral profiteren van deze laagdrempelige voorziening.

Voor het formuleren van conclusies en actiepunten is een expertmeeting georganiseerd, waarbij aan de hand van een viertal stellingen de volgende conclusies en actiepunten zijn geformuleerd:

Domein sportmassage

a. Het functiepostensysteem vormt voor de ontwikkeling van de sportmedische begeleiding een goed denkmodel.
b. Het denkmodel dient van situatie tot situatie te worden uitgewerkt; er is niet een blauwdruk die in alle situaties past.
c. Het is belangrijk om de kerncompetentie van de sportverzorgers helder te definiëren; de sportverzorger mag niet een (goedkope) sluitpost worden om te voorzien in de medische begeleiding.

Kwaliteit sportmassage

a. De realisatie van een kwaliteitsbeleid wordt unaniem ondersteund.
b. Duidelijk moet worden wie welke rol speelt bij het formuleren van een kwaliteitsbeleid. Het NGS kan hierbij een voortrekkersrol vervullen.
c. In afstemming met de overige disciplines op het terrein van de sportgezondheidszorg dient het kwaliteitsbeleid nader uitgewerkt te worden.

Differentiatie in de sportmassage

a. Overwogen moet worden om de term sportmasseur te vervangen door de term sportverzorger.
b. Specialisatie dient niet te leiden tot het hanteren van verschillende benamingen van sportmasseurs, maar kan worden behaald in de vorm van aantekeningen bovenop de kerncompetentie (basiskwaliteiten).
c. Aantekeningen kunnen zowel inhoudelijk als per sporttak worden gerealiseerd.
d. Het initiatief voor bij- en nascholingstrajecten dient te liggen bij de beroepsgroep zelf en niet bij de diverse bonden.

Samenwerking

a. Veel sportmasseurs zijn solistisch werkzaam.
b. Voor het doorbreken van de situatie van solistisch werken door sportmasseurs dienen in het kwaliteitsbeleid nadere regels te worden gesteld met betrekking tot intercollegiale samenwerking (overleg en toetsing).

c. Voor het bevorderen van samenwerking met andere disciplines dient helder naar buiten te worden gebracht wat de kerncompetenties van de sportmassage zijn.

Algemeen

Bij de realisering van de actiepunten die voortkomen uit de expertmeeting is het van essentieel belang dat een goede communicatie plaats vindt naar in elk geval: de achterban van de NGS (sportmasseurs en –verzorgers), andere actoren op het terrein van de sportgezondheidszorg, opleidingsinstituten, cliënten en andere marktpartijen. Ten behoeve hiervan zal een communicatieplan worden opgesteld.

Inhoud

1 Doel en werkwijze 9
1.1 Inleiding 9
1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek 10
1.3 Werkwijze 13

2 Sportmassage in Nederland: de organisatie en de opleiding 15
2.1 Inleiding 15
2.2 Nederlands Genootschap voor Sportmassage (NGS) 15
2.3 Doel en inhoud van het examen sportmassage NGS 16
2.4 Vereniging Opleidingsinstituten voor Sportmassage (VOS) 18

3 Resultaten enquête sportmasseurs 19
3.1 Inleiding 19
3.2 Profiel van de sportmasseur 19
3.3 Domein van de sportmasseur 20
3.4 Verschillende behandelmethoden van de sportmasseur 21
3.5 Opleiding en bij-en nascholing van de sportmasseur 21
3.6 Registratie van de sportmasseur 23
3.7 Koepelorganisaties 24
3.8 De werkplek van de sportmasseur 25
3.9 Samenwerking 26
3.10 Toekomstperspectief 26
3.11 Sportmasseur: hobby of professie 27

4 Resultaten enquête cliënten van sportmasseurs 30
4.1 Inleiding 30
4.2 Profiel van de cliënten van sportmasseurs 30
4.3 Sporttakken 30
4.4 Redenen voor bezoek aan sportmasseur 31
4.5 Tevredenheid over de kwaliteit van de sportmasseur 31
4.6 Financiële bijdragen 34

5 Resultaten enquête sportorganisaties 35
5.1 Inleiding 35
5.2 Profiel van de sportorganisaties 35
5.3 Het aantal sportmasseurs in de sportorganisatie 35
5.4 Sportorganisaties zonder sportmasseur 36
5.5 De hoeveelheid werk voor de sportmasseur 36
5.6 De redenen voor gebruik sportmasseur in de sportorganisatie 37
5.7 Andere disciplines in de sportgezondheidszorg 37

5.8 De tevredenheid over de kwaliteit van de sportmasseur 38
5.9 Financiële bijdragen 39

6 Visie van sleutelfiguren ten aanzien van sportmassage 40
6.1 Inleiding 40
6.2 Domein 40
6.3 Meerwaarde sportmasseur 44
6.4 Kwaliteitsbeleid 45
6.5 Financieel kader 50
6.6 Markt 51
6.7 Samenvatting en conclusies 51

7 Resultaten expertmeeting 53
7.1 Inleiding 53
7.2 Domein sportmassage 53
7.3 Kwaliteit sportmassage 55
7.4 Differentiatie in de sportmassage 56
7.5 Samenwerking 58

8 Beantwoording van de gestelde onderzoeksvragen 61

Literatuurlijst 71
Bijlage A: Lijst met afkortingen 73
Bijlage B: Deelnemers Expertmeeting Sportmassage in Ontwikkeling 75
Bijlage C: Functiepostensysteem betaalt voetbal 77
Bijlage D: Visie op Kwaliteit 83
Bijlage E: Certificaat sportmassage therapeut 89
Bijlage F: Communicatieplan 91

1 Doel en werkwijze

1.1 Inleiding

Lichamelijke activiteit heeft een positief effect op de gezondheid. Het bedrijven van sport heeft echter naast de positieve soms ook negatieve gevolgen. In het onderzoek Ongevallen in Nederland in 1992/1993 wordt het aantal blessures geschat op 2,9 miljoen, waarvan 1,1 miljoen medisch behandeld en 1,8 miljoen niet medisch behandeld (Schmikli et al., 1995). De zorgverleners in de sportgezondheidszorg proberen deze negatieve gevolgen van sport te verminderen of te voorkomen. Zorgverleners in de sport zijn onder andere de (sport)arts, de (sport)fysiotherapeut en de sportmasseur. Binnen de sportgezondheidszorg heeft de sportmasseur een belangrijke rol omdat deze werkt in de directe nabijheid van de actieve sporter. Hij of zij spreekt zijn taal en is gemakkelijk bereikbaar en vaak beschikbaar. Mede om die reden hebben veel sporters reeds hun weg naar de sportmasseur gevonden (profielschets sportmasseur).

Sportmassage is het complex van maatregelen, adviezen en vaardigheden op de gebieden van massage, verzorging en blessurepreventie.

> Onder *massage* wordt verstaan het toepassen van een complex van handgrepen op een lichaamsdeel van een sportbeoefenaar met het doel diens lichamelijke conditie te verbeteren, te bestendigen en/of eventuele nadelige gevolgen van die sport weg te nemen, of deze zo min mogelijk te doen voelen.
>
> Onder *verzorging* wordt verstaan het toepassen van tapen, bandageren, eerste hulp en reanimatie en het geven van adviezen inzake lichaamsverzorging, voeding, mentale verzorging en algehele hygiëne.
>
> Onder *blessurepreventie* wordt verstaan het toepassen van maatregelen en adviezen ten behoeve van de sporter en begeleiders ter voorkoming van sportletsels of verergering dan wel recidivering van letsel. Het tot wedstrijdfit begeleiden van de sporter in het kader van een aandoening en/of een behandeling in de (sport)medische of paramedische sfeer.

De kerntaak van de sportmassage is mensen die bewegend actief zijn bij te staan opdat de voordelen verbonden aan het actief bewegen groter zijn dan de nadelen (beleidsplan NGS 1998-2003).

In Nederland zijn ongeveer 20.000 sportmasseurs die in het verleden het examen sportmassage hebben behaald. Hiervan zijn op dit moment ongeveer 12.000 sportmasseurs die een geldige licentie hebben via de NGS. Kwantitatief vormen de sportmasseurs een omvangrijke vakgroep op het terrein van de sport en sportgezondheidszorg. Toch heeft de kwaliteitsbewaking en –bevordering van de sportmassage de afgelopen periode onvoldoende aandacht gekregen.

Er geldt volgens de wet BIG (de wet Beroepen Individuele Gezondheidszorg) geen titelbescherming voor de sportmasseur, omdat dit beroep niet voorkomt op de lijst van beroepen waarvan beoefenaren werkzaam zijn op het terrein van de individuele gezondheidszorg. Hoewel het beroep "sportmasseur" in wezen niet bestaat, is de opleiding voor sportmassage wel erkend door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). De sportmasseur werkt bovendien vaak als vrijwilliger bij een sportorganisatie. Van de sportmasseurs die wel betaald werk verrichten zijn er maar weinig die fulltime binnen de sportmassage werkzaam zijn. Voor velen is het een hobby en voor maar een kleine groep een baan. Er is bovendien veel variatie in de werkplekken en sporttakken waar sportmasseurs actief in zijn. Hierdoor is geen duidelijk overzicht over de werkzaamheden en de kwaliteiten van de sportmasseurs.

Dit heeft ertoe geleid dat TNO Preventie en Gezondheid (TNO-PG) op verzoek van het Nederlands Genootschap voor Sportmassage (NGS), NOC*NSF en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) een onderzoek heeft uitgevoerd met betrekking tot de kwaliteit van de sportmassage in Nederland. Dit onderzoek valt binnen het kader van het NOC*NSF programma Optimale Zorg voor Sporters (reeds uitgevoerd zijn projecten gericht op Sportartsen in Nederland en FysioSport centra) in de reeks om systematisch de zorg aan sporters in kaart te brengen en zo bij te dragen aan een verbetering van de structuur, de werking en de kwaliteit van de zorg voor sporters (Ooijendijk et al., 1997; Ooijendijk et al., 1998).

1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is het bevorderen van de kwaliteit van de sportmassage in Nederland. Het onderzoek naar de kwaliteit van de sportmassage in Nederland kan worden onderverdeeld in de volgende hoofdvragen:
- Wat is het domein van de sportmassage binnen de sport en sportgezondheidszorg?
- Wat is de toegevoegde waarde van de sportmasseur?
- Aan welke kwaliteitscriteria dient de sportmasseur te voldoen?
- Wat is de markt voor de sportmassage?

Kwaliteit is het geheel van eigenschappen en kenmerken van een product of dienst, dat van belang is voor het voldoen aan gestelde eisen of vanzelfsprekende behoeften (NEN-ISO 9000). In een discussienota Algemeen Begrippenkader Kwaliteitsbevordering van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid (1990) en in het inventariserend onderzoek 'Kwaliteitsbeleid in de Sportgezondheidszorg'(Goedhart & Backx, 1996) wordt van dezelfde definitie uitgegaan.

Bij het beschouwen van de kwaliteit wordt veelal een onderscheid gemaakt tussen structure-proces-outcome (invoer-proces-uitvoer).

Daarbij kunnen eisen worden gesteld aan (PACE, 1994):
- de middelen en materialen;
- de kennis en vaardigheden;
- de procesbeheersing;
- het beleid en de organisatie;
- de borging van het kwaliteitssysteem.

Deze onderwerpen zijn in de volgende afbeelding 'kwaliteitssysteem' in hun onderlinge samenhang weergegeven.

Afbeelding 1: Kwaliteitssysteem

(bron: PACE, 1994)

In afbeelding 1 wordt de sturing van kwaliteit op twee niveaus behandeld:
1. de procesbeheersing binnen de sportmassage;
2. de borging van een kwaliteitssysteem binnen NGS.

Bij de uitwerking van de vragen wordt eveneens rekening gehouden met de kwaliteitsaspecten zoals onderscheiden in het al eerder genoemd rapport 'Kwaliteitsbeleid in de sportgezondheidszorg; een inventariserend onderzoek'(Goedhart & Backx, 1996). De hierin onderscheiden kwaliteitsaspecten zijn: toegankelijkheid van zorg, continuïteit van zorg, coördinatie van zorg, competentie van zorg, relationele aspecten (bejegening, autonomie, coöperatie, verantwoordelijkheidsbereidheid) en veiligheid.

De hoofdvragen zijn uitgewerkt in een aantal deelvragen waarbij de indeling is gehanteerd zoals onderscheiden in het geschetste kwaliteitssysteem (invoer, proces, uitvoer), waaraan is toegevoegd de plaats van de sportmassage in de sport en de sportgezondheidszorg (zorgketen)

A. Invoer (kennis en vaardigheden, middelen en materialen)
B. Proces (beleid en organisatie)
C. Uitvoer (product)
D. Zorgketen

Deelvragen

a) Invoer (kennis en vaardigheden, middelen en materialen)

1. Hoe ziet het profiel van de sportmasseurs in Nederland er uit?
2. Welke ontwikkelingen zien de sportmasseurs wat betreft hun functioneren in de toekomst?
3. Wat is het domein van de sportmasseur (hoofdtaken, neventaken)?
4. Zijn de sportmasseurs van mening dat de opleiding adequaat voorbereidt op toekomstige functies, m.a.w. komen de leerdoelen overeen met de functieprofielen?
5. Is het huidige aanbod aan bij- en nascholing voldoende voor het op een goed niveau houden van de deskundigheid?
6. Wat is de bereidheid om aan de na- en bijscholing deel te nemen?
7. Dienen er duidelijke afspraken te worden gemaakt over 'verplichte' periodieke bijscholing? En zo ja, welke?

b) Proces (beleid en organisatie)

1. Hoe is de sportmassage in Nederland georganiseerd?
2. Is die organisatie voldoende toegesneden op de huidige ontwikkelingen in de sport en de sportgezondheidszorg?
3. Van welke organisaties maken de sportmasseurs deel uit?
4. Wat wordt er binnen die organisaties gedaan aan kwaliteitsverbetering en bewaking?
5. Hoe is de toegankelijkheid van de sportmassage?
6. Hoe is de continuïteit van de sportmassage geregeld?
7. Hoe is de coördinatie van de sportmassage geregeld?
8. Wat zijn de motieven van de sportmasseurs om zich al dan niet aan te sluiten bij het NGS?

c) Uitvoer(product)

1. Wat zijn de hoofdproducten die door de sportmasseur worden geleverd?
2. Wat is bekend over de kwaliteit van de diverse eindproducten (zijn de sportmasseurs voldoende opgeleid en toegerust om de producten adequaat te leveren)?
3. Wat is de mening van de afnemers van de producten over de geleverde producten (sportorganisaties en sporters)?
4. Op welke wijze wordt sportmassage gefinancierd; welke financiële bijdrage leveren de sporters zelf?
5. Hoe is de huidige 'markt' van de sportmassage opgebouwd (welke markt wordt bediend)?
6. Welke potentiële markten worden nog onvoldoende bereikt?
7. Hoe is daarin verbetering te brengen?
8. Welke ontwikkelingen verwachten deskundigen op het terrein van de sport en de sportgezondheidszorg, zowel nationaal als internationaal m.b.t. de sportmassage?
9. Welke mogelijke consequenties hebben dergelijke ontwikkelingen?

d) Zorgketen

1. Wat is de toegevoegde waarde van de sportmasseur in de ogen van sportartsen, sportfysiotherapeuten en andere disciplines die in de sport en de sportgezondheidszorg actief zijn?

2. Welke relaties in de sport en de sportgezondheidszorg zijn van belang voor het functioneren van de sportmasseur?

1.3 Werkwijze

De algemene voorbereiding van het project bestaat uit een literatuur en documenten onderzoek. Hierbij is gebruik gemaakt van literatuur verkregen via het NGS en een search via Medline en Psychinfo.

De gegevensverzameling voor de beantwoording van de deelvragen is op de volgende manier gebeurd:
a) expert interviews;
b) schriftelijke enquêtering sportmasseurs;
c) schriftelijke enquêtering cliënten van sportmasseurs;
d) schriftelijke enquêtering sportorganisaties;
e) expert meeting.

Ad a. Er is een aantal expertinterviews afgenomen met het NGS bureau, het NGS bestuur, opleidingen in de sportmassage, het ministerie van VWS, NOC*NSF ,VSG sectie sportartsen/Federatie van SMA's en de NVFS, BVBV en NFWS. De VOMAS gaf aan geen interesse te hebben in het onderzoek om voor hen moverende redenen.

Ad b. Ter beantwoording van de deelvragen zijn door middel van een steekproef in totaal 700 sportmasseurs schriftelijk benadert, 600 NGS leden (adressen verkregen via het NGS) en 100 VOS leden (adressen verkregen via de VOS). Deze vragenlijst richt zich onder andere op het profiel, het domein, de opleiding, de kwaliteit en de financiering van de sportmassage. De gegevens van deze vragenlijst worden gebruikt voor de beantwoording van deelvragen onder A, B, C en D.

Ad c. Elke sportmasseur heeft tegelijk met het ontvangen van zijn of haar vragenlijst ook drie schriftelijke vragenlijsten voor zijn of haar cliënten ontvangen om zo de mening van de cliënten over de sportmassage te meten. In totaal zijn er 1800 vragenlijsten voor cliënten van sportmasseurs verstuurd. Deze vragenlijst richt zich onder andere op de redenen om gebruik te maken van de sportmasseur, de manier waarop ze in contact gekomen zijn met de sportmasseur en de kwaliteit van de behandeling van de sportmasseur.

Ad d. In totaal zijn er honderd sportorganisaties, verdeeld over vijf sporttakken, benaderd door middel van een schriftelijke vragenlijst waarin met name de redenen om gebruik te maken van een sportmasseur, de kwaliteit van de producten en de financiering van de sportmassage aan de orde komen. Er is een selectie gemaakt van vier sporttakken waar sportmasseurs vaak werkzaam in zijn. Dit zijn voetbal, wielrennen, atletiek, handbal en sportevenementen.

Ad e. Tot slot is op basis van de verzamelde informatie een expert meeting georganiseerd waarbij aan de hand van enkele stellingen tot beleidsconclusies is gekomen.

2 Sportmassage in Nederland: de organisatie en de opleiding

2.1 Inleiding

Een sportmasseur is in principe iemand die een examen sportmassage met goed gevolg heeft afgelegd. De opleiding tot sportmasseur kan gevolgd worden bij verschillende instituten zoals bijvoorbeeld een academie voor fysiotherapie, CIOS, ALO of een instituut voor schoonheidsverzorging. Er zijn in Nederland 52 instituten die de opleiding sportmassage verzorgen. Vanuit een opleiding kunnen meerdere cursussen worden aangeboden. Er worden geen eisen gesteld aan de vooropleiding, maar enige jaren voortgezet onderwijs (MAVO-niveau) is wenselijk. De opleidingen voor sportmassage duren minimaal 9 maanden waarbij per week 4 lesuren gegeven worden. Tijdens de opleidingen worden de volgende vakken gegeven: anatomie, fysiologie, geschiedenis en organisatie van de sport, massage, sportverzorging en sporthygiëne. De opleiding sportmassage wordt afgesloten met examens waarbij eerst de theorievakken en na het behaald hebben van deze vakken ook de praktijkvakken geëxamineerd worden.

In de loop van de jaren zijn er verschillende examens sportmassage geweest zoals het NSF-examen (Nederlandse Sport Federatie), sinds 1983 het NGS examen (Nederlands Genootschap voor Sportmassage), het VOS-examen (Vereniging Opleidingsinstituten Sportmassage) of het NESPG-examen (het examen van de VOMAS). Van deze examens is alleen het NGS examen erkend door VWS.
Iemand die het NGS examen Sportmassage met goed gevolg afgelegd heeft, ontvangt naast het diploma sportmassage ook de daarbijbehorende licentie die hij of zij moet ondertekenen. De tekst op de licentie luidt als volgt:

Ondergetekende verklaart zich als sportmasseur te zullen onthouden van het behandelen van posttraumatische en pathologische gevallen en is bekend met de voorwaarde, dat bij overtreding hiervan de bij het diploma voor sportmassage behorende werkvergunning als sportmasseur aan hem/haar kan worden ontnomen.

De licentie is 5 jaar geldig en er zijn geen voorwaarden verbonden aan de verlenging van de licentie.

2.2 Nederlands Genootschap voor Sportmassage (NGS)

Het NGS is in 1954 opgericht met als doel de belangenbehartiging van sportmasseurs en het (laten) opleiden en examineren van sportmasseurs. Van1965 tot 1971 werden de examens sportmassage afgenomen door het NSF-sportmassagebureau. Sinds 1971 neemt het NGS de examens af. De "Examen Commissie" binnen de NGS is verantwoordelijk voor het inhoudelijke deel van

het examen sportmassage. In 1973 werd het examen erkend door het toenmalige Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM).

Het NGS is een vrijwilligersorganisatie met ongeveer 6.500 leden, die zowel nationaal als internationaal actief is. Het doel van het NGS is het bevorderen van de sportmassage in het algemeen en het behartigen van de belangen van alle sportmasseurs voor en na beroepsaanvang. Het NGS bestaat uit het hoofdbestuur, belast met het dagelijkse bestuur dat bijgestaan wordt door 7 verschillende commissies: opleidingen en examens, vakgebied sportmassage, public relations, literatuurcommissie, commissie van beroep, tuchtcommissie en de financiële commissie.

Kernactiviteiten NGS
Het NGS beoogt een klantgerichte en op dienstverlening ingestelde organisatie te zijn, die vanuit de wensen en behoeften van marktpartijen opereert. Zij biedt haar doelgroepen kwalitatief sterke en op de vraag afgestemde diensten en producten waarbij de kwaliteitsverwachting van de klant, alsmede beroepsinhoudelijke criteria als norm worden gesteld. Het NGS richt zich primair via haar leden / de sportmasseurs op de 'sporters'. Daarbij zijn de sportmasseurs zowel klant als intermediair. Kernactiviteiten van het NGS zijn de afstemming van sportmassage binnen de keten van sportgezondheidszorg, de kwaliteit en de bereikbaarheid van de sportmassage.

2.3 Doel en inhoud van het examen sportmassage NGS

Doelstellingen van het examen sportmassage
(Het NGS-examen sportmassage, 1997):

Het examen sportmassage NGS dient om na te gaan of de kandidaat voldoende theoretische kennis en praktische vaardigheden bezit om:
- op het gebied van sportmassage en sportverzorging een adequate behandeling te geven;
- zowel preparatief als preventief te kunnen handelen;
- in noodsituaties eerste hulp kunnen verlenen;
- te kunnen functioneren in een sport(medisch)begeleidingsteam;
- voorlichting te kunnen geven aan sporters omtrent sportspecifieke onderwerpen.

Deeldoelstellingen voor de afzonderlijke vakken:

Anatomie:
Testen of de kandidaat voldoende basiskennis en inzicht van de anatomie heeft om:
- zelf, in een gegeven situatie, beslissingen te kunnen nemen over de toe te passen behandeling van de sporter;
- eventueel mondelinge of schriftelijke aanwijzingen, welke betrekking hebben op zijn te geven behandeling, te begrijpen;
- door hem waargenomen veranderingen in het normale rust- en bewegingsbeeld van de sporter op de juiste manier te verwoorden;

- contra-indicaties te onderkennen.

Fysiologie:
Testen of de kandidaat beschikt over voldoende kennis van en inzicht in de leer der levensverrichtingen om:
- contra-indicaties te onderkennen;
- de samenhang tussen de verschijnselen die optreden bij inspanning te begrijpen (aanpassing van het lichaam op korte termijn);
- de effecten van training zowel op lokaal niveau als op het gehele lichaam te begrijpen en te kunnen verklaren;
- de begrippen belasting/belastbaarheid te begrijpen en te kunnen verwoorden.

Verzorging:
Testen of de kandidaat beschikt over voldoende kennis, inzicht en vaardigheden om verantwoord te handelen bij zowel de preventie van, als bij de te nemen maatregelen bij, letsels c.q. blessures en ongevallen.

Massage:
Testen of de kandidaat beschikt over:
- voldoende kennis van en inzicht in de betekenis en achtergronden van de massage (op basis van verworven kennis en inzicht uit de vakken anatomie en fysiologie);
- voldoende vaardigheid in het toepassen van massagehandgrepen om een gezond persoon in een optimale conditie te brengen en te houden;
- voldoende vaardigheid om aangepaste behandelingen te geven onder wisselende omstandigheden en op verschillende tijdstippen.

Sporthygiëne:
Testen of de kandidaat voldoende kennis en inzicht heeft om:
- te waken over de gezondheid van de sporter met betrekking tot de sportbeoefening;
- profylactisch werkzaam te kunnen zijn bij eventuele nadelige invloeden van de sport;
- adviezen te kunnen geven inzake een gezonde sportbeoefening.

Geschiedenis en organisatie van de sport:
Testen of de kandidaat beschikt over:
- voldoende kennis van sociale structuren in de sport;
- kennis van en inzicht in de verschijningsvormen van de sport;
- voldoende kennis van en inzicht in de historische ontwikkelingen van de sport;
- inzicht in de sociale verhoudingen binnen een vereniging in het algemeen en in een begeleidend team in het bijzonder.

Bijscholing
In vervolg op het diploma sportmassage is een bijscholingstraject gestart met de volgende vervolgcursussen: blessure preventie, manuele lymfedrainage, ontspanningstechnieken en bewe-

gingsanalyse en oefenvormen (zie het certificaat behorend bij het diploma sportmassage therapeut dat is opgenomen in de bijlagen).

2.4 Vereniging Opleidingsinstituten voor Sportmassage (VOS)

Op initiatief van het NGS werd in 1978 de VOS opgericht. Het doel was de kwaliteit van de opleiding te verbeteren. Tot die tijd was er een grote variatie in de kwaliteit en de inhoud van de opleidingen. Alle opleidingsinstituten kregen op dat moment de gelegenheid om zich te melden als lid van de VOS. Om lid te kunnen worden van de VOS moesten de opleidingen aan verschillende eisen voldoen. Van de 52 opleidingsinstituten zijn er 16 die door de VOS worden erkend.

De VOS is een vereniging die bestaat uit een hoofdbestuur die bijgestaan wordt door een technische commissie een public relations commissie en een examencommissie.

In eerste instantie leidden de VOS instituten uitsluitend op voor het diploma sportmassage NGS, maar tegenwoordig heeft het VOS ook een eigen VOS examen: VOS Sportverzorging en massage/ massage 2000. Dit examen is echter niet erkend door het ministerie van VWS.

Naast de VOS is eveneens de VOMAS (Vereniging Opleidingsinstituten Massage & Sportverzorging) actief op het terrein van de opleidingen. Vanuit de VOMAS is echter geen informatie verstrekt.

3 Resultaten enquête sportmasseurs

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de meningen van de sportmasseurs. Ingegaan wordt op de achtergrondkenmerken, het domein, de verschillende behandelmethoden, de opleiding bij- en nascholing, de registratie voor sportmasseurs, de koepelorganisaties, de werkplek, de samenwerking en de toekomstperspectieven.

In totaal zijn 700 sportmasseurs benaderd via een schriftelijke enquête, hiervan zijn 600 sportmasseurs die het NGS examen en 100 sportmasseurs die het VOS-examen gedaan hebben. De respons bedraagt in totaal 211 sportmasseurs. Daarnaast zijn 15 enquêtes oningevuld teruggestuurd omdat de betreffende personen niet meer werkzaam zijn als sportmasseur, hierdoor zijn natuurlijk ook de enquêtes naar hun cliënten niet verspreid. Deze groep niet werkzame sportmasseurs zal in werkelijkheid veel groter zijn dan alleen zij die gereageerd hebben. In principe zal de groep respondenten de groep sportmasseurs zijn die relatief veel uren sportmassage verricht. De enquête kan worden gezien als 'quick scan' onder sportmasseurs. Uiteindelijk zijn de analyses uitgevoerd aan de hand van 211 sportmasseurs die de enquêtes hebben ingevuld (30%).

3.2 Profiel van de sportmasseur

Van de respondenten is 62% man en 38% vrouw. De gemiddelde leeftijd is 42 jaar met een spreiding tussen de 18 en 71 jaar.

Tabel 3.1 De belangrijkste doordeweekse activiteiten van de sportmasseurs

Activiteit	Sportmasseurs (%)
Scholier/student	2,9
Werkend, niet als sportmasseur	67,5
Werkend als sportmasseur	9,1
Huisvrouw/huisman	5,3
Werkeloos/WAO/VUT/pension	7,7
Anders	7,7
Totaal	100,0 % (n=211)

Wat betreft de doordeweekse activiteiten blijkt 68 % een baan te hebben anders dan de sportmassage. Deze banen bevinden zich met name binnen de (para)medische en dienstverlenende beroepen, de administratieve beroepen en ambachtelijke en industriële beroepen. Deze groep werkt gemiddeld 34 uur per week.

Voor 9% van de respondenten is sportmassage de belangrijkste doordeweekse activiteit.

Het opleidingsniveau van de sportmasseurs varieert: 29% heeft een opleiding op HBO of universitair niveau, 33% heeft een opleiding op MBO niveau, 13% heeft een opleiding op HAVO of VWO niveau en 25% heeft een opleiding op LBO of MAVO niveau.

3.3 Domein van de sportmasseur

De sportmasseurs werken gemiddeld 9 uur per week als sportmasseur met een variatie tussen de 0 en de 60 uur per week. De sportmasseurs waarvan de belangrijkste dagelijkse activiteit de sportmassage is, werken gemiddeld 25 uur per week terwijl de sportmasseurs die daarnaast nog een andere baan hebben gemiddeld 7 uur per week als sportmasseur werkzaam zijn.
17% geeft aan niet werkzaam te zijn als sportmasseur. Van de respondenten heeft 12% deze vraag niet ingevuld, mogelijk zitten hier ook nog niet-werkende sportmasseurs bij.

De werkplek van de sportmasseurs wordt in tabel 3.2 in beeld gebracht.
De helft van de sportmasseurs werkt bij een sportorganisatie, 42% is werkzaam in een particuliere praktijk en 19% werkt bij sportevenementen. Overige werkplekken zoals sauna worden elk door minder dan 5% van de sportmasseurs genoemd. Hierbij is wel overlap omdat sommige sportmasseurs op meerdere plekken werkzaam zijn. Ten opzichte van een in 1988 uitgevoerde enquête onder sportmasseurs (De Vries, 1988) is het aantal bij sportverenigingen werkzame sportmasseurs iets lager (63% versus 51%) en het aantal in de particuliere praktijk werkzame sportmasseurs iets hoger (37% versus 42%).

Tabel 3.2 De werkplekken van de sportmasseurs

Werkzaam als sportmasseur	Sportmasseurs (%)
Sportvereniging	51,0
Particuliere praktijk	42,3
Sportevenementen	19,4
Sauna	4,6
Sportschool	4,6
Fitnesscentrum/fysiosportcentrum	2,0
Schoonheidssalon	2,0
Fysiotherapiepraktijk	1,0
Anders	24,0
Totaal	150,9 % (n=211)

Van de sportmasseurs ontvangt 14% geen financiële vergoeding voor het werk dat ze verrichten. Van de sportmasseurs wordt 53% betaald door hun cliënten, 42% wordt betaald door de sportorganisatie en 15% wordt betaald door de sportevenementen. Een aantal sportmasseurs ontvangt betaling van meerdere bronnen.

In totaal is 65% van de sportmasseurs betrokken bij een of meerdere sporten. De sporten waarbij de sportmasseurs het meest betrokken zijn: voetbal, atletiek en loopsporten, wielrennen, volleybal, tennis, korfbal en badminton.

Van de sportmasseurs die werkzaam zijn in de sport houdt 81% zich bezig met wedstrijdsport, 45% met recreatiesport en 23% met topsport. Driekwart van de sportmasseurs is werkzaam na de wedstrijd. De minste werkzaamheden zijn er tijdens de training maar zelfs dan is nog 55% van de sportmasseurs actief.

3.4 Verschillende behandelmethoden van de sportmasseur

In tabel 3.3 worden de door sportmasseurs toegepaste behandelmethodes weergegeven. De meest gebruikte behandelmethode is de sederende massage, 92% van de sportmasseurs gebruik dit regelmatig. Veel gebruikt worden verder het tapen en bandageren (72%), en het geven van adviezen ter voorkoming, verergering of recidivering van letsels (81%). Maar 30% van de sportmasseurs geeft regelmatig adviezen over voeding, mentale verzorging, algehele hygiëne en 21% geeft regelmatig voorlichting of informatie aan groepen. De gegevens van de behandeling die de sportmasseur uitvoert wordt door 58% bijgehouden.

Tabel 3.3 De behandelmethodes die regelmatig door de sportmasseurs gebruikt worden (%)

Behandelmethode	Sportmasseurs
Massage sederend	91,5
Massage stimulerend	68,3
Tapen en bandageren	71,9
Eerste hulp en reanimatie	46,7
Adviezen over lichaamsverzorging	45,2
Adviezen over voeding	32,2
Adviezen over mentale verzorging	30,7
Adviezen over algehele hygiëne	31,2
Adviezen over schoeisel	40,7
Nemen van maatregelen ter voorkoming, verergering of recidivering van letsels	59,3
Geven van adviezen ter voorkoming, verergering of recidivering van letsels	80,9
Het tot wedstrijdfit begeleiden van sporters	41,2
Het geven van voorlichting/informatie aan groepen	21,1
Totaal	660,9 (n=211)

3.5 Opleiding en bij-en nascholing van de sportmasseur

Van de respondenten heeft 84% het NGS examen behaald, 20% het VOS-examen en 1% het VOMAS examen. Deze examens werden gehaald in de periode van 1960 tot 1999. Een aantal sportmasseurs heeft dus meerdere diploma's behaald.

Van de vakken die de sportmasseurs tijdens hun opleiding hebben gevolgd worden de massage en de anatomie als het meest belangrijk beschouwt. Geschiedenis en organisatie van de sport wordt het minst belangrijk beschouwd.

Tabel 3.4 De mening van de sportmasseurs over het belang van de vakken die tijdens de opleiding gegeven zijn (%)

Importantie	belangrijk			onbelangrijk		
	++	+	+/-	-	--	NVT
Anatomie	88,9	10,6				0,5
Fysiologie	65,2	27,9	5,9			1,0
Geschiedenis en organisatie van de sport	15,6	39,7	27,1	13,6	1,5	2,5
Massage	96,2	3,4				0,5
Sporthygiëne	60,1	32,7	5,8			0,5
Verzorging in de sport	72,9	20,3	6,3			0.5

De beoordeling van de kwaliteit van de opleiding in totaal wordt door ongeveer 90% als goed beoordeeld (tabel 3.4). Bijna driekwart van de respondenten vindt dat de aansluiting van de opleiding op het werk goed is. Meer dan de helft van de sportmasseurs geeft aan dat ze bepaalde aspecten gemist hebben tijdens de opleiding. De belangrijkste aspecten die hierbij genoemd worden zijn: meer praktijk/stage, meer EHBO/reanimatie, leren omgaan met cliënten, begeleiding bij herstel, tapen en bandageren, informatie over het opzetten van een eigen praktijk.
Het idee om een stage aan de opleiding sportmassage te koppelen wordt door 89% van de respondenten als positief beoordeeld.

Bij- en of nascholing

Ongeveer de helft van de sportmasseurs heeft in de afgelopen drie jaren één of meerdere bij- of nascholingscursussen gevolgd. De belangrijkste reden om het niet te doen is dat men geen tijd heeft. Een aantal sportmasseurs gaf aan dat ze geen cursus hadden gedaan omdat ze nog maar heel recentelijk het examen gehaald hebben. Van de respondenten heeft 12% in 1999 examen gedaan.
De bij- of nascholingscursussen die de sportmasseurs het meest gevolgd hebben zijn: hartreanimatie (50%), blessurepreventie (39%), voetreflexzonemassage (21%) en tapen (21%) (tabel 3.5).

Tabel 3.5 De bij- en nascholingscursussen die de sportmasseurs gevolgd hebben

Bij- en nascholingscursussen	% sportmasseurs
Hartreanimatie	50,0
Blessurepreventie	38,5
Tapen	21,2
Voetreflexzonemassage	21,2
Lymfedrainage	16,3
Drukpuntmassage	16,3
Bandageren	12,5
Bewegingsanalyse	11,5
Mentale factoren in de sport	10,6

Bij- en nascholingscursussen	% sportmasseurs
Trainingsopbouw	7,7
Voetverzorging	6,7
Voedingsleer	6,7
Warmteapplicatie	2,9
Vitaminegebruik	2,9
Anders	39,0

Eenderde van de respondenten heeft een cursus gevolgd via het NGS, 10% via de VOS en een kwart via een opleidingsinstituut voor sportmassage. Bijna de helft van de sportmasseurs die een bij- of nascholingscursus hebben gevolgd heeft dit bij een andere dan hiervoor genoemde instelling gedaan, zoals bij de KNVB, de fitness of aerobic branche of de EHBO vereniging.

Van alle respondenten heeft 80% interesse in het volgen van een bij- of nascholingscursus. De meeste interesse bestaat voor de cursussen: drukpuntmassage (41%), bewegingsanalyse/ oefenvormen (38%), lymfedrainage (36%) en trainingsopbouw (36%). Het huidige aanbod van bij- en nascholingscursussen wordt door 39% als matig tot slecht beoordeeld (tabel 3.6).

Tabel 3.6 Het oordeel van de sportmasseurs over het aanbod van de bij- en nascholingscursussen (%)

Oordeel	goed				slecht
	++	+	+/-	-	--
aanbod bij- en nascholingscursussen	7,3	33,5	24,8	8,7	5,3

3.6 Registratie van de sportmasseur

Momenteel kan iedereen die een examen sportmassage heeft gedaan zich laten registreren als sportmasseur. Hij of zij krijgt een licentie die elke 5 jaar verlengd kan worden, zonder dat hier enige eisen aan gesteld worden. Om de kwaliteit van de sportmasseur op te nemen in een registratiesysteem zijn er verschillende eisen die gesteld kunnen worden aan de sportmasseurs. De meningen van de sportmasseurs over drie mogelijkheden waaraan de sportmasseur zou moeten voldoen om zijn licentie te behouden worden in tabel 3.7 weergegeven.

Tabel 3.7 De meningen van de sportmasseurs over drie mogelijkheden waaraan de sportmasseur zou moeten voldoen om zijn licentie te behouden (%)

	goed				slecht
	++	+	+/-	-	--
Verplichte periodieke bijscholing	36,2	34,0	18,6	3,7	7,4
Verplicht minimaal aantal praktijkuren	29,8	31,4	24,6	5,2	8,9
Verplicht intercollegiaal overleg	9,8	27,2	38,0	9,8	15,2

De verplichte periodieke bijscholing om de licentie als sportmasseur te behouden wordt door 70% van de sportmasseurs als een goed idee beschouwd. Het gemiddelde aantal dagen per jaar

dat deze periodieke bijscholing volgens de sportmasseurs moet duren is 3 dagen.
Het verplicht minimaal aantal praktijkuren wordt door 61% van de sportmasseurs als een goed idee beschouwd. Het gemiddelde aantal uur dat een sportmasseur per jaar zou moeten werken is 140 uur. Dit komt gemiddeld neer op circa 3 uur per week.
Het verplicht deelnemen aan intercollegiaal overleg wordt maar door 37% van de sportmasseurs als een goed idee beschouwd. Gemiddeld 2 keer per jaar zou dit intercollegiaal overleg plaats moeten hebben.

De meest voorkomende bezwaren die de sportmasseurs tegen deze verplichtingen voor de registratie hebben zijn de volgende: de tijd die het kost, de controleerbaarheid van de eisen en dan met name het aantal uur dat iemand werkzaam is, de kosten die eraan verbonden zijn (aan de bijscholingscursussen), het feit dat het een verplichting is en dat het aanbod aan cursussen (qua locaties en tijden) voldoende moet zijn. Verder werd door meerdere sportmasseurs opgemerkt dat het aantal uren dat een sportmasseur werkt niet evenredig hoeft te zijn met de kwaliteit die hij levert. Bovendien wordt gevreesd dat het aantal sportmasseurs af zal nemen als de eisen hoger gesteld gaan worden.

3.7 Koepelorganisaties

Het merendeel van de respondenten (90%) heeft zich aangesloten bij een koepelorganisatie. De meesten zijn lid van het NGS (82%), 10% is lid van de VOS, 2% is lid van het NFWS en 16% heeft zich aangesloten bij andere koepelorganisaties zoals BMS, KNVB, Fit!Vak, NVST en KNWU.
Van diegenen die zich niet hebben aangesloten bij een koepelorganisatie overweegt 81% om zich bij een koepelvereniging aan te sluiten, 65% bij de VOS, 18% bij het NGS en ook 18% bij een andere koepelorganisatie. De belangrijkste reden die men op gaf om geen lid te worden van een koepelorganisatie is dat men te weinig werkzaam is als sportmasseur.

De sportmasseurs geven aan dat de koepelorganisatie waar ze lid van zijn de kwaliteit van de sportmassage proberen te verhogen door: het uitgeven van een tijdschrift (94%), het organiseren van voordrachten/lezingen/technische avonden (82%) en het organiseren van bij- of nascholingscursussen (79%). Sportmasseurs die lid zijn van het NGS geven vaker aan dat hun koepelorganisatie een tijdschrift uitgeeft en voordrachten/lezingen/technische avonden organiseert dan de sportmasseurs die lid zijn van de VOS.

Tabel 3.8 De meningen van de sportmasseurs over de kwaliteit van de koepelverenigingen NGS en VOS

	Goed				slecht
	++	+	+/-	-	--
NGS-leden (N=166)	16,9	47,6	30,7	2,3	1,8
VOS-leden (N=18)	33,3	38,9	11,1	5,6	

De kwaliteit van de koepelorganisaties wordt door 34% van de sportmasseurs die lid zijn van een koepelorganisatie als matig tot slecht beoordeeld. Bij de VOS is dit percentage wat lager dan bij het NGS. De belangrijkste voordelen die de sportmasseurs zien van het lidmaatschap van een koepelorganisatie zijn het op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen, het ontvangen van een tijdschrift voor sportmassage, het organiseren van technische avonden en het ontvangen van informatie over bij- en nascholing.
Bijna de helft van de sportmasseurs die lid is van een koepelorganisatie vindt dat er bepaalde nadelen aan het lidmaatschap zitten. De belangrijkste nadelen zijn de kosten en het ontvangen van te weinig informatie.
Driekwart van de respondenten heeft een abonnement op Sportmassage Internationaal. Driekwart hiervan heeft een positieve beoordeling van het tijdschrift. Het merendeel van de lezers besteedt tussen de 15 en 60 minuten per nummer aan het lezen van Sportmassage Internationaal. Meer dan de helft van de lezers (60%) vindt het niveau van Sportmassage Internationaal moeilijk. Onderwerpen of rubrieken die veel sportmasseurs aangeven te missen in Sportmassage Internationaal zijn onderwerpen die meer op de praktijk van de sportmasseur gericht zijn, meer informatie over sportblessures en meer informatie over nieuwe materialen in de sportverzorging/sportmassage.

3.8 De werkplek van de sportmasseur

Driekwart van de sportmasseurs heeft een vaste werkplek. Iets minder dan de helft van de sportmasseurs heeft vaste tijden waarop ze bereikbaar zijn voor cliënten.
Van de sportmasseurs die werkzaam zijn in de sport is in de helft van de gevallen altijd een sportmasseur aanwezig binnen de sportorganisatie (tijdens wedstrijden en trainingen).
De manier waarop de cliënten bereikt wordt weergegeven in tabel 3.9.

Tabel 3.9 De manieren waarop de sportmasseur bereikt wordt door zijn cliënten

Bekendheid sportmasseur bij cliënten	Sportmasseurs (%)
Via andere sporters/cliënten	56,5
Als sportverzorger van een sportteam	42,5
Via een advertentie (in het clubblad)	17,0
Via de gouden gids/telefoonboek	12,5
Via een poster in het verenigingsgebouw	7,5
Anders	44,0

Naar de mening van de sportmasseurs is hun bekendheid het grootst via andere sporters/cliënten, door mond-tot-mond reclame, door het team waar ze als sportverzorger werkzaam zijn of door (het bestuur van) de sportorganisatie waar ze werkzaam zijn.

3.9 Samenwerking

Bij afwezigheid van de sportmasseur worden zijn werkzaamheden maar in weinig gevallen overgenomen door een collega sportmasseur. Een kwart van de sportmasseurs heeft met geen enkele discipline overleg over sporters/cliënten. Het meeste overleg vindt plaats met een (sport)fysiotherapeut of een trainer/coach. In tabel 3.10 is weergegeven met welke disciplines in de sport en sportgezondheidszorg de sportmasseurs (soms) overleg heeft. Hierbij is niet nader ingegaan op de frequentie of de intensiteit van het overleg.
Meer dan de helft van de sportmasseurs werkt niet samen met een andere sportmasseur. De aard van de samenwerking met een andere sportmasseur is met name overdracht van kennis en het bespreken van cliënten.
De samenwerking tussen sportmasseur en huisarts of (sport)arts is minimaal en betreft met name het doorverwijzen van cliënten van de sportmasseur naar de huisarts of (sport)arts. Het percentage sportmasseurs dat aangeeft overleg met andere disciplines te hebben wordt weergegeven in tabel 3.10.

Tabel 3.10 De disciplines in de sport en sportgezondheidszorg waar de sportmasseurs (soms) overleg mee heeft,

Disciplines	Sportmasseurs (%)
(sport)fysiotherapeut	53,3
trainer/coach	51,8
sportmasseur	29,1
Huisarts	22,1
(sport)arts	20,1
anders	9,0
geen	24,1

De helft van de sportmasseurs werkt wel eens samen met een (sport)fysiotherapeut. Deze samenwerking betreft met name het doorverwijzen van cliënten van de sportmasseur naar de (sport)fysiotherapeut maar ook het bespreken van cliënten/patiënten en het overdragen van kennis. Een kwart van de sportmasseurs krijgt cliënten doorverwezen van de (sport)fysiotherapeut.
Meer dan de helft van de sportmasseurs werkt samen met een trainer/coach. De aard van deze samenwerking is over het algemeen dat de sportmasseur de trainer/coach adviezen geeft over cliënten en dat de trainer/coach sporters doorverwijst naar de sportmasseur.

3.10 Toekomstperspectief

Driekwart van de sportmasseurs verwacht dat de vraag naar sportmasseurs in de toekomst zal toenemen. Bijna de helft verwacht dat de samenwerking tussen sportmasseurs gelijk zal blijven of verminderen terwijl twee derde verwacht dat de samenwerking met andere disciplines zal toenemen.
Circa de helft van de sportmasseurs verwacht dat het aantal leden van de koepelorganisaties gelijk zal blijven, een derde verwacht dat het aantal leden zal stijgen.

De sportmasseurs verwachten een toename van het gebruik van massage door sporters, het gebruik van sportverzorging en het geven van informatie over blessurepreventie. Deze meningen worden in tabel 3.11 in beeld gebracht.

Tabel 3.11 De toekomstvisie van de sportmasseurs

Ontwikkelingen in de toekomst	meer			minder	
	++	+	+/-	-	--
Vraag naar sportmasseurs	33,8	48,8	13,9	2,5	1,0
Samenwerking tussen sportmasseurs	12,6	39,3	39,8	7,9	0,5
Samenwerking met andere disciplines	17,3	45,5	29,8	7,3	
Aantal leden van een koepelorganisatie	7,4	26,7	52,8	12,5	0,6
Gebruik van massage door sporters	30,3	53,0	15,7	1,0	
Gebruik van sportverzorging	29,5	53,2	16,8	0,5	
Geven van informatie over blessurepreventie	31,1	47,2	21,2	0,5	

De sportmasseurs geven aan dat er werkvelden zijn waar mogelijkheden liggen voor sportmasseurs zoals blessure preventie, revalidatie na een blessure en de psychologische aspecten van de sport.

Hoewel de sportmasseurs in meerderheid goede kansen zien voor de sportmassage zijn zij van mening dat de sportmassage meer gepromoot moet worden en dat de sportmassage meer erkenning verdient. Bij meer sportorganisaties zouden sportmasseurs werkzaam moeten zijn, eventueel verplicht gesteld worden. Graag zouden de sportmasseurs zien dat de sportmassage in het verzekeringspakket opgenomen zou worden. Punt van kritiek is dat het aanbod van bij- en nascholingscursussen te klein is.

3.11 Sportmasseur: hobby of professie

Veel sportmasseurs zien sportmassage als een mooie hobby waar ze veel plezier aan beleven. Voor een aantal sportmasseurs vormt sportmassage echter een activiteit die (semi) professioneel wordt beoefend en die hoge eisen stelt aan henzelf. Om inzicht te krijgen tussen enerzijds de sportmasseurs die weinig en die veel uren werkzaam zijn als sportmasseur is de groep respondenten in drieën gedeeld. Eenderde deel dat het minste aantal uren aan sportmassage besteedt (4 uur of minder per week) , eenderde deel dat de meeste uren aan sportmassage besteedt (10 uur of meer per week) en de tussengroep (4-10 uur).
In de tabel 3.12 wordt aan de hand van een aantal kenmerken een schets gepresenteerd van deze drie groepen.

Tabel 3.12 Profiel sportmasseurs die < 4 uur, van 4 tot 10 uur en > 10 uur per week sportmassage uitvoeren aan de hand van een aantal kenmerken

kenmerken	Sportmasseurs < 4 uur	Sportmasseurs 4 – 10 uur	Sportmasseurs > 10 uur
gemiddelde leeftijd	38 jaar	44 jaar	46 jaar
sportmassage belangrijkste bezigheid	1,7%	4,2%	20,0%
werkzaam bij sportorganisaties	23,1%	66,7%	75,7%
werkzaam in particuliere praktijk	23,1%	45,8%	52,9%
betaald door sportverenigingen	9,6%	56,3%	68,6%
ontvangt geen financiële vergoeding	26,9%	6,3%	7,1%
NGS examen behaald	79,3%	87,5%	94,3%
VOS examen behaald	27,6%	12,5%	7,1%
lid NGS	75,4%	89,9%	94,3%
vaste werkplek	52,6%	88,9%	94,2%
vaste tijden beschikbaar	20,4%	60,4%	66,7%
worden bij afwezigheid (soms/altijd) waargenomen	31,3%	70,8%	79,7%
hebben overleg met huisartsen	9,6%	27,1%	34,3%
hebben overleg met sportartsen	9,6%	14,6%	40,0%
hebben overleg met fysiotherapeuten	38,5%	56,3%	78,6%
hebben overleg met andere sportmasseurs	17,3%	33,3%	40,0%
hebben overlg met trainers	23,1%	62,5%	84,3%
nascholing gedaan	31,0%	39,6%	71,4%
wenselijk aantal uren bijscholing	2,7 uur	3,3 uur	3,7 uur
verplicht aantal werkuren per jaar	84 uur	113 uur	205 uur

Zoals blijkt doet zich tussen sportmasseurs die relatief weinig en veel uren sportmassage uitvoeren een aantal duidelijke verschillen voor. Sportmasseurs die veel uur sportmassage doen worden gekenmerkt door:

- werkzaam bij sportorganisaties en eigen praktijk;
- betaling door sportorganisaties;
- hebben gevolgd van nascholing;
- vaste werkplek en werktijden;
- waarneming bij afwezigheid;
- meer overleg met andere disciplines.

Apart is het profiel nagegaan van de sportmasseurs die hebben aangegeven dat sportmassage hun belangrijkste activiteit is (n=19).

Het profiel van deze "full-timers" is in belangrijke mate in overeenstemming met dat van de sportmasseurs die meer dan 10 uur per week sportmassage uitvoeren. De verschillen t.o.v. de groep die weinig uur sportmassage bedrijft worden nog iets sterker. Zo zijn zij allemaal lid van het NGS, worden zij allemaal betaald en zijn voor nog meer verplichte dagen bijscholing en minimaal aantal werkuren per jaar.

Geconcludeerd kan worden dat er binnen de groep sportmasseurs aanzienlijke verschillen bestaan. Deze differentiatie in de praktijk lijkt een differentiatie in benadering (opleiding, ondersteuning e.d.) te rechtvaardigen.

4 Resultaten enquête cliënten van sportmasseurs

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de meningen en ervaringen van de cliënten van sportmasseurs. Dit kunnen sporters of niet-sporters zijn. Onderwerpen die in de enquête naar voren komen zijn de achtergrondkenmerken van de cliënten, het type sport dat ze eventueel doen, de reden om gebruik te maken van de sportmasseur, de tevredenheid over de sportmasseur, de behandeling die ze krijgen en de financiële bijdragen die ze leveren. De 600 sportmasseurs die het NGS examen hebben gedaan hebben bij hun eigen enquête 3 enquêtes voor hun cliënten meegekregen. In totaal zijn 1800 enquêtes voor cliënten van sportmasseurs verstuurd. In het geval dat de sportmasseur niet werkzaam is of geen interesse heeft om mee te doen aan het onderzoek zullen de drie enquêtes niet verder verspreid zijn. De uiteindelijke respons van cliënten van sportmasseurs is 208. Daarmee geeft deze enquête als het ware een 'quick scan' onder de cliënten van sportmasseurs.

4.2 Profiel van de cliënten van sportmasseurs

Wat betreft het geslacht van de cliënten van de sportmasseurs blijkt dat 58% van de respondenten man is en 42% vrouw. De gemiddelde leeftijd ligt rond de 35 jaar en varieert van 14 tot 68.
Wat betreft de dagelijkse activiteiten van de cliënten blijkt dat 85% werkt, studeert of naar school gaat. Het opleidingsniveau van de cliënten varieert, een kwart van de deelnemers heeft een opleiding op HBO of academisch niveau en ook een kwart heeft een opleiding op MBO niveau.
De meeste cliënten zijn onder behandeling bij een sportmasseur die werkzaam is bij een particuliere praktijk (50%) of bij een sportorganisatie (42%)

4.3 Sporttakken

Een kwart van de cliënten van de sportmasseurs kent de sportmasseur op een andere manier dan via de sport. De cliënten die de sportmasseur via de sport ontmoet hebben, kennen deze met name via sporten als voetbal, wielrennen, hardlopen, volleybal, korfbal en atletiek.
Driekwart van deze cliënten sport drie of meer keer per week (trainingen en wedstrijden samen). Gemiddeld sporten deze cliënten bijna 8 uur per week met een variatie van 1 tot 30 uur per week. Meer dan de helft van deze groep sport op wedstrijdniveau, 40% doet aan recreatiesport en 18% doet aan topsport.
Van de cliënten die aan sport doen kent 43% de sportmasseur als begeleider van het sportteam en 38% via andere sporters of cliënten van de sportmasseur.

Bijna alle sportende cliënten vinden het belangrijk dat er een sportmasseur bij de sportorganisatie aanwezig is.

4.4 Redenen voor bezoek aan sportmasseur

De belangrijkste redenen om de sportmasseur te bezoeken zijn: last van spanning/pijn in spieren of gewrichten (54%), last van een sportblessure (46%) en het willen voorkomen van (andere) blessures (38%). In maar een paar gevallen is de respondent door een huisarts, fysiotherapeut of sporttrainer naar de sportmasseur verwezen (tabel 4.1).

Tabel 4.1 De redenen waarom de cliënten een bezoek brengen aan de sportmasseur

Redenen bezoek sportmasseur	Aantal cliënten (%)
Last van spanning en/of pijn in spieren of gewrichten	53,7
Last van (sport)blessures	45,9
(Andere) blessures voorkomen	38,0
Sportmasseur is verzorger van mij/mijn team	25,9
Advies van sporttrainer	8,8
Advies van fysiotherapeut	3,4
Advies van huisarts	2,9
Anders	10,2

Bijna de helft van de respondenten is langer dan een jaar onder behandeling bij de sportmasseur. De frequentie van de behandeling ligt redelijk hoog. Een kwart van de respondenten wordt wekelijks behandeld door de sportmasseur, 42% enkele keren per maand.
Zoals door de wijze van verspreiding van de enquêtes (via de sportmasseurs) te verwachten valt is meer dan de helft van de respondenten op het moment van het invullen van de enquête minder dan een week geleden nog behandeld door de sportmasseur.

4.5 Tevredenheid over de kwaliteit van de sportmasseur

In de tabellen 4.2 – 4.6 wordt een overzicht gegeven van de beantwoording van vragen van de cliënten van de sportmasseurs over de kwaliteit wat betreft de algemene vaardigheden, de behandeling, de organisatie en administratie, de werkplek van de sportmasseur en de diverse behandelmethoden.

Algemene vaardigheden
De kwaliteit van de algemene vaardigheden van de sportmasseur wordt door de cliënten op alle punten positief beoordeeld. Met name de persoonlijke aandacht scoort hoog. Ook over de vakbekwaamheid, de persoonlijke adviezen en de algemene informatieverstrekking zijn de cliënten zeer tevreden.

Tabel 4.2 De beoordeling van de algemene vaardigheden van de sportmasseur door de cliënten (in %)

Algemene vaardigheden van sportmasseur	Goed				Slecht	
	++	+	+/-	-	--	nvt
Vakbekwaamheid	70,2	26,3	2,9	0,5		
Algemene informatieverstrekking	55,6	37,1	5,4	1,0	0,5	0,5
Persoonlijke adviezen	58,5	32,2	7,8	0,5	0,5	0,5
Persoonlijke aandacht	78,5	19,0	2,0	0,5		

Behandeling

De kwaliteit van de behandeling van de sportmasseur wordt door de cliënten op alle onderdelen als goed beschouwd. Het best beoordeeld zijn het duidelijke doel van de behandeling en het resultaat van de behandeling. Bij de beoordeling van het effect van de behandeling op herstel, ontspanning en met name pijn/zwelling heeft een aantal cliënten zich hier geen mening over kunnen vormen.

Tabel 4.3 De beoordeling van de behandeling van de sportmasseur door de cliënten (in %)

Behandeling van de sportmasseur	Goed				Slecht	
	++	+	+/-	-	--	nvt
Duidelijk doel van de behandeling	61,8	34,3	2,5			1,5
Resultaat van de behandeling	57,4	35,8	5,4	0,5	0,5	0,5
Effect op pijn/zwelling	38,7	34,7	10,1			16,6
Effect op herstel	42,4	37,9	11,3	0,5		7,9
Effect op ontspanning	56,4	32,8	4,9			5,9

Organisatie en administratie

De meningen van de cliënten over de kwaliteit van de organisatie en administratie van de sportmasseur zijn bijna alleen maar positief. Bij de beantwoording van deze vragen is ook weer een aantal cliënten dat hier geen inzicht in heeft. Deze groep is bij de beoordeling van de werktijden het grootst.

De sportmasseurs houden in 62% van de gevallen de gegevens van de behandeling bij.

Tabel 4.4 De beoordeling van de organisatie en administratie van de sportmasseur door de cliënten (in %)

Organisatie en administratie van de sportmasseur	Goed				Slecht	
	++	+	+/-	-	--	NVT
Werktijden	54,7	26,4	5,5	1,5		11,9
Planning/uitvoering van de behandeling	56,9	28,4	6,9	0,5		7,4
(Telefonische) bereikbaarheid	55,4	31,9	3,4	1,0		8,3

Werkplek

De werkplek van de sportmasseur, voor zover deze een vaste werkplek heeft, wordt wederom positief beoordeeld. De groep cliënten die zich over de vaste werkplek van de sportmasseur geen mening hebben gevormd of waar dit niet van toepassing was, is klein.

Tabel 4.5 De beoordeling van de werkplek van de sportmasseur door de cliënten (in %)

Werkplek van de sportmasseur	Goed			Slecht		
	++	+	+/-	-	--	NVT
Massage/behandelruimte	49,7	33,2	10,6	0,5		6,0
Hygiëne	52,5	35,4	7,1			5,1

Verschillende behandelmethoden

In tabel 4.6 wordt een overzicht gegeven van de meningen van de cliënten van de sportmasseurs over de kwaliteit van de door hen gekregen behandelmethoden.

Tabel 4.6 De tevredenheid van de cliënten over de behandelmethoden van de sportmasseur (in %)

Tevredenheid over Behandelmethode	Goed			Slecht		
	++	+	+/-	-	--	NVT
Massagebehandeling	72,1	22,5	4,4			1,0
Tapen en bandageren	34,0	14,5	2,5	0,5		48,5
Eerste hulp bij sportongelukken	25,3	19,2	3,0			52,5
Adviezen over lichaamsverzorging	30,7	24,1	7,0	1,0		37,2
Adviezen over voeding	15,2	15,2	8,1	2,0		59,6
Adviezen over mentale verzorging	22,6	15,6	9,0	0,5		52,3
Adviezen over algehele hygiëne	17,2	16,7	7,6			58,6
Adviezen over schoeisel	18,9	20,9	6,5	1,0		52,7
Het tot wedstrijdfit begeleiden van sporters	29,1	24,6	3,0	1,0		42,2
Preventie van blessures	34,7	31,2	4,0	0,5		29,6
Het geven van voorlichting/informatie aan groepen	9,6	13,2	9,6	1,0	0,5	66,0

De kwaliteit van de behandelmethoden scoort op de verschillende vakgebieden wisselend. Unaniem positief zijn de cliënten over de massagebehandeling. Hier geven zo goed als alle cliënten hun mening over. Dat geldt niet voor de overige behandelmethoden, waar een grote groep binnen de categorie niet van toepassing/onbekend scoorde. Deze categorie is het grootst bij de behandelmethoden: het geven van voorlichting en informatie aan groepen, adviezen over algehele

hygiëne, adviezen over voeding, adviezen over mentale verzorging en eerste hulp bij sportongelukken. Deze groep is ongeveer de helft van de respondenten.

Het geven van voorlichting/informatie aan groepen wordt door een derde van de cliënten die zich daar een mening over hebben kunnen vormen als matig tot slecht beoordeeld. Ook het geven van adviezen over voeding, het geven van adviezen over mentale verzorging en het geven van adviezen over algehele hygiëne wordt door de cliënten die hier een oordeel over hebben gegeven, door 18 tot 25% als matig tot slecht ervaren.

4.6 Financiële bijdragen

Ruim de helft van de cliënten betaalt zelf de behandeling of de begeleiding van de sportmasseur. Deze betaling geschiedt in de helft van de gevallen per type behandeling en in de andere helft per tijdeenheid (half uur of uur).
De gemiddelde kosten voor een behandeling of begeleiding van de sportmasseur is fl.24,75 met een variatie tussen fl.6,90 en fl.80,00. Dit bedrag wordt door zo goed als iedereen zelf betaald. Slechts in twee gevallen wordt er een tegemoetkoming in de kosten verstrekt door een werkgever en een verzekeringsmaatschappij.

5 Resultaten enquête sportorganisaties

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de meningen van sportorganisaties over het functioneren van de sportmasseur besproken. Hiervoor zijn organisaties uit vier verschillende sporttakken benaderd, te weten: voetbal, atletiek, handbal en wielrennen en tevens een aantal sportevenementen. Er zijn binnen ieder van de vier sporttakken 25 enquêtes naar sportorganisaties verstuurd en acht enquêtes naar sportevenementen. De respons van de enquête was in totaal 67 (62%), waarvan 62 (van de 100) van de sportorganisaties (62%) en 5 (van de 8) van de sportevenementen (63%).
Nader ingegaan wordt op het profiel van de sportorganisaties, het aantal sportmasseurs dat ze in dienst hebben, het aantal organisaties dat geen sportmasseur in dienst heeft, het werk van de sportmasseur, de redenen om een sportmasseur in dienst te hebben, de tevredenheid over de sportmasseur en de financiële bijdragen.

5.2 Profiel van de sportorganisaties

Van de 62 sportorganisaties die de enquête hebben ingevuld zijn: 25 atletiekverenigingen, 13 voetbalverenigingen, 13 handbalverenigingen en 11 wielrenverenigingen. Tevens hebben 5 sportevenementen de (aangepaste) enquête ingevuld.
Het totaal aantal leden dat de sportorganisaties gemiddeld hebben is 398 met een minimum van 6 en een maximum van 1700.
Zo goed als elke sportorganisatie heeft leden in de leeftijd van 18 tot 55 jaar en heeft ook leden tot 18 jaar. In maar de helft van de sportorganisaties zijn ook leden die ouder zijn dan 55 jaar.
Alle sportorganisaties bedrijven wedstrijdsport, driekwart van de sportorganisaties doet ook aan recreatiesport en de helft bedrijft topsport.

Het aantal deelnemers aan de sportevenementen is gemiddeld 13.600, met een variatie tussen de 150 en de 40.000 deelnemers. De meeste evenementen worden meerdere malen per jaar georganiseerd en duren gemiddeld 9 uur. Van de vijf sportevenementen vallen de deelnemers in vier gevallen in de leeftijdscategorie tussen 18 en 55 jaar, in drie gevallen onder de 18 jaar en in maar twee gevallen boven de 55 jaar.

5.3 Het aantal sportmasseurs in de sportorganisatie

Bij 34 sportorganisaties is één of meerdere sportmasseur(s) werkzaam. Bij deze sportorganisaties zijn gemiddeld 2,2 sportmasseurs aanwezig. Het aantal sportmasseurs dat werkzaam is bij de sportorganisatie varieert van 1 tot 6 sportmasseurs per sportorganisatie.

Bij alle sportevenementen zijn sportmasseurs betrokken. Gemiddeld zijn er 20 sportmasseurs aanwezig tijdens een sportevenement met een variatie tussen de 1 en de 60 sportmasseurs.

5.4 Sportorganisaties zonder sportmasseur

Er zijn 27 sportorganisaties die geen sportmasseur in dienst hebben. Van deze sportorganisaties heeft 42% voorheen wel een sportmasseur is dienst gehad en wil 44% graag een sportmasseur in dienst hebben.
De redenen om een sportmasseur bij de sportorganisatie te willen hebben zijn met name blessurepreventie en het individueel behandelen van sporters (tabel 5.1).

Tabel 5.1 Redenen van sportorganisaties die gèèn sportmasseur in dienst hebben om een sportmasseur in dienst te willen nemen (absolute aantallen)

Redenen	Sportorganisaties die geen sportmasseur in dienst hebben (N=12)
Blessure preventie	8
Individueel behandelen van sporters	8
Sportverzorging van sportteams Eerste Hulp Bij (Sport)Ongevallen (EHBSO)	6
	4
Anders	1

De redenen waarom de sportorganisaties geen sportmasseur in de sportorganisatie hebben zijn met name dat de sportmasseur te duur is (39%), dat er al een fysiotherapeut in dienst is (35%) en dat er geen sportmasseur beschikbaar is (27%). De sportorganisaties merken hier over op dat de leden zelf naar een sportmasseur (of een fysiotherapeut) gaan.
Bij 40% van deze 27 sportorganisaties is geen enkele discipline op het gebied van de sportgezondheidszorg werkzaam. Bij bijna de helft is een fysiotherapeut werkzaam en in een kwart van de sportorganisaties is een EHBO-er werkzaam.

5.5 De hoeveelheid werk voor de sportmasseur

Bij de sportorganisaties, waar één of meerdere sportmasseur(s) werkzaam zijn, is het aantal uren dat de sportmasseurs werkzaam zijn gemiddeld 7 uur per week. Het aantal uren dat ze werkzaam zijn varieert van 2 uur tot 20 uur. Dit aantal uur voldoet voor het grootste deel van de sportorganisaties die een sportmasseur in dienst hebben. Vier sportorganisaties geven aan dat ze graag meer uren sportmassage zouden willen hebben, zodat meer sporters er gebruik van kunnen maken.
Bij de sportevenementen werken de sportmasseurs gemiddeld 8 uur per evenement. Dit aantal uur voldoet voor alle sportevenementen.

5.6 De redenen voor gebruik sportmasseur in de sportorganisatie

De redenen voor de sportorganisaties om gebruik te maken van de sportmasseur worden in tabel 5.2 weergegeven. Het meest genoemd worden: het individueel behandelen van sporters en de blessurepreventie.

Tabel 5.2 Redenen voor sportorganisaties en sportevenementen, die wel een of meerdere sportmasseurs in dienst hebben, om een sportmasseur in dienst te nemen (absolute aantallen)

Redenen	Sportorganisaties met een sportmasseur(N= 34)	Sportevenementen (N=5)
Individueel behandelen van sporters	30	4
Blessure preventie	27	5
Sportverzorging van sportteams	20	niet van toepassing
Eerste hulp bij (sport)ongelukken	18	2
Anders	4	0

De belangrijkste redenen voor de sportevenementen om gebruik te maken van de sportmasseur zijn de blessurepreventie en het individueel behandelen van sporters. De sportmasseurs zijn altijd tijdens, maar vaak ook voor de aanvang van het sportevenement werkzaam. De onderdelen van de sportmassage die regelmatig gebruikt worden tijdens de sportevenementen zijn met name de sederende of ontspannende massage, het geven van adviezen ter voorkoming, verergering of recidivering van letsels, het nemen van maatregelen ter voorkoming, verergering of recidivering van letsels en het tapen en bandageren.

5.7 Andere disciplines in de sportgezondheidszorg

Bij de sportorganisaties waar een of meerdere sportmasseurs werkzaam zijn, zijn bij éénderde geen andere disciplines op het gebied van de sportgezondheidszorg werkzaam. Bij de sportorganisaties zonder sportmasseur is in 47% een fysiotherapeut werkzaam, in 44% een (sport)arts en in 24% een EHBO-er.

Tabel 5.3 Andere disciplines in de sportgezondheidszorg die werkzaam zijn bij de sportorganisaties of sportevenementen (absolute aantallen)

Andere disciplines in sportgezondheidszorg	Sportorganisatie zonder sportmasseur (N= 27)	Sportorganisatie met sportmasseur (N=34)	Sportevenementen (N=5)
Geen	11	11	2
Fysiotherapeut	13	16	2
(sport)arts	2	15	2
EHBO-er	7	8	3
Inspanningsfysioloog	1	2	0
Diëtiste	0	4	0
Anders	2	3	1

Van de 5 sportevenementen zijn er 2 die naast de sportmasseur geen andere disciplines op het gebied van de sportgezondheidszorg hebben. Een fysiotherapeut is werkzaam bij 2 sportevenementen net als de (sport)arts en een EHBO-er is werkzaam bij 3 sportevenementen.

5.8 De tevredenheid over de kwaliteit van de sportmasseur

Alle sportorganisaties zijn tevreden over het functioneren van hun sportmasseur. Bijna alle sportorganisaties (91%) zijn van mening dat de sportmasseur voldoende opgeleid is voor het uitvoeren van zijn taken. Tevens geven alle sportorganisaties aan het belangrijk tot zeer belangrijk te vinden dat er een sportmasseur bij de sportorganisatie aanwezig is.

Algemene vaardigheden
De meningen over de algemene vaardigheden van de sportmasseur zijn zeer positief. Meer dan 90% vindt zowel de vakkennis, de vaardigheden en de aandacht voor de cliënten goed tot zeer goed.

Tabel 5.4 De mening van de sportorganisaties (N=34) over de algemene vaardigheden van de sportmasseurs (absolute aantallen)

Algemene vaardigheden van sportmasseur	Goed			Slecht		
	++	+	+/-	-	--	NVT
Vakkennis	17	14	3			
Vaardigheden	15	17	1			
Aandacht voor cliënten	20	11	1	1		

De werkplanning van de sportmasseur wordt ook positief beoordeeld. Toch beoordeeld 15% de werktijden van de sportmasseur matig en 12% de bereikbaarheid van de sportmasseur voor sporters matig tot slecht.

Tabel 5.5 De mening van de sportorganisaties (N=34) over de organisatie en administratie van de sportmasseurs (absolute aantallen)

Organisatie en administratie van de sportmasseur	Goed			Slecht		
	++	+	+/-	-	--	NVT
Werktijden	12	14	5			
Planning van de behandeling	11	17	2			
Bereikbaarheid voor sporters	15	13	3	1		

Uiteindelijk geven alle sportorganisaties aan dat ze in de toekomst gebruik willen maken van de sportmasseur. De redenen hiervoor zijn dat de sportmasseur onmisbaar wordt geacht voor de sportorganisatie, dat de sporters/leden behoefte aan sportmassage/sportverzorging hebben en dan met name voor blessurepreventie.

De sportevenementen zijn eveneens allemaal tevreden over het functioneren van de sportmasseurs tijdens de sportevenementen. Tevens is iedereen van mening dat de sportmasseur voldoen-

de is opgeleid voor het uitvoeren van zijn taken. De aanwezigheid van de sportmasseur bij de sportevenementen wordt door de sportevenementen als zeer belangrijk beoordeeld.
De algemene vaardigheden van de sportmasseur worden positief beoordeeld, zowel de vakkennis, de vaardigheden en de aandacht voor de cliënten. Alle sportevenementen geven aan in de toekomst gebruik te blijven maken van sportmasseurs.

5.9 Financiële bijdragen

Van de sportorganisaties betaalt 59% de sportmasseur, 24% heeft een vrijwilliger in dienst en 18% geeft aan dat de sportmasseur betaald wordt door de sporters zelf (tabel 5.7).

Tabel 5.7 De wijze waarop de sportorganisaties de sportmasseurs een financiële vergoeding geven (absolute aantallen)

Betaling aan sportmasseur	Sportorganisatie (N=21)
Materiaal kosten	11
Aanwezigheid bij trainingen en wedstrijden	9
Arbeidscontract voor vast aantal uur per week	3
Sportmasseur declareert gewerkte uren	1
Anders	9

Ongeveer de helft van de verenigingen die de sportmasseur betaalt, doet dit in de vorm van materiaalkosten van de sportmasseur en 43% betaalt de aanwezigheid bij trainingen of wedstrijden. Bij 14% van de sportorganisaties is er sprake van een arbeidscontract voor een vast aantal uren per week. In een aantal gevallen ontvangt de sportmasseur reiskostenvergoeding of een onkostenvergoeding.
De kosten die de sportorganisaties aan de sportmasseur besteden bedraagt gemiddeld fl.322,59 per maand, met een variatie van 30 tot 1000 gulden per maand.
Bij vier van de vijf evenementen ontvangt de sportmasseur een vergoeding voor zijn werkzaamheden. Dit zijn materiaalkosten, onkostenvergoeding of een vast bedrag voor de aanwezigheid bij het sportevenement. De kosten die de sportevenementen maken aan de sportmasseurs bedraagt gemiddeld fl.2.258,00 per evenement met een variatie van 175 tot 6000 gulden.

6 Visie van sleutelfiguren ten aanzien van sportmassage

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de mening van vertegenwoordigers van verschillende relevante organisaties met betrekking tot de ontwikkeling(en) en kwaliteitsbevordering van de sportmassage in Nederland. De informatie uit deze interviews dient ter ondersteuning van de informatie die uit de schriftelijke enquêtes naar voren komt. Er zijn interviews gehouden met vertegenwoordigers van aan sportmassage gerelateerde organisaties zoals het Nederlands Genootschap voor Sportmassage (NGS), de Vereniging voor Opleidingsinstituten voor Sportmassage (VOS), de Belangenvereniging Verzorgers Betaald Voetbal (BVBV) en de commissie opleidingen van NGS. Tevens zijn interviews gehouden met vertegenwoordigers van aangrenzende disciplines met betrekking tot de sportmassage. Zo zijn er interviews gehouden met vertegenwoordigers van de Vereniging van Sportgeneeskunde (VSG) en de Nederlandse Vereniging voor Fysiotherapie in de Sportgezondheidszorg (NVFS). Tenslotte zijn er interviews gehouden met vertegenwoordigers van het Ministerie van VWS en de Nederlandse Federatie van Werkers in de Sport (NFWS).
Er is naar de mening van de betreffende sleutelfiguren gevraagd over tal van onderwerpen op het terrein van de sportmassage. Er wordt ingegaan op de meningen op het gebied van het domein van de sportmassage, de ontwikkeling van de sportmassage in Nederland, de meerwaarde van de sportmasseur in de vorm van een sterkte-zwakte analyse (SWOT), de samenwerking tussen de sportmassage en aangrenzende disciplines, het kwaliteitsbeleid (beleid t.a.v. opleiding, accreditatie, licentie en certificering), de markt voor sportmasseurs in Nederland en de financiering van de sportmassage in Nederland.

6.2 Domein

De bestaande, 40 jaar oude, definitie van sportmassage luidde als volgt: "Sportmassage is het toepassen van een complex van handgrepen op een ontbloot en ontspannen lichaamsdeel van een gezonde sportbeoefenaar met het doel diens lichamelijke conditie te verbeteren, te bestendigen en/of eventuele nadelige gevolgen van sport weg te nemen, of deze zo min mogelijk te doen voelen".

Gezien de ontwikkelingen in de sportgezondheidszorg en de rol van de sportmasseur was het volgens het NGS noodzakelijk een nieuwe definitie op te stellen inzake sportmassage.

Deze nieuwe definitie luidt:
"Sportmassage is het complex van maatregelen, adviezen en vaardigheden op de gebieden van massage, verzorging en blessurepreventie".

Onder **massage** wordt verstaan het toepassen van een complex van handgrepen op een lichaamsdeel van een sportbeoefenaar met het doel diens lichamelijke conditie te verbeteren, te bestendigen en/of eventuele nadelige gevolgen van die sport weg te nemen, of deze zo min mogelijk te doen voelen.
Onder **verzorging** wordt verstaan het toepassen van tapen, bandageren, eerste hulp en reanimatie en het geven van adviezen inzake lichaamsverzorging, voeding, mentale verzorging en algehele hygiëne.
Onder **blessurepreventie** wordt verstaan het toepassen van maatregelen en adviezen ten behoeve van de sporter en begeleiders ter voorkoming van sportletsels of verergering dan wel recidivering van letsels. Het tot wedstrijdfit begeleiden van de sporter in het kader van een aandoening en/of een behandeling in de (sport)medische of paramedische sfeer.

De concrete werkzaamheden die hieruit voortkomen voor de sportmasseur zijn:

Massage
- sederende massage;
- stimulerende massage.

Verzorging
- tapen en bandageren;
- begeleidt sporters voor, tijdens en na het sporten;
- verricht preventief onderzoek naar insluipende blessures van het bewegingsapparaat;
- adviseert sporters en kader van sportverenigingen op het gebied van blessurepreventie,
- verantwoord sporten, kleding, schoeisel, voeding en hygiëne;
- vormt een intermediair tussen technisch/tactisch kader en medisch kader;
- is een vraagbaken t.a.v. het gezond sporten.

Blessurepreventie
- primaire preventie: het geven van adviezen en het nemen van preventieve maatregelen;
- secundaire preventie: het onderkennen van zich ontwikkelende pathologie. Het in deze fase bewerkstelligen van een interventie;
- tertiaire preventie: het voorkomen van herhaalde traumatisering in de reïntegratieperiode van het revalidatieproces (tapen/bandageren, aangepaste trainings arbeid m.n. in het kader van de belasting en belastbaarheid).

Advisering
- in geval van blessures, of in de fase van het ontstaan van de blessure, kan de sportverzorger/masseur een adviesfunctie hebben. Geadviseerd wordt naar b.v. een SMA, huisarts of de EHBO-post van een ziekenhuis te gaan. Kleine blessures zoals schaafwonden, kleine bloedingen en lichte kneuzingen worden in eigen beheer verzorgd.

In het Betaalde Voetbal is door de verschillende (gezondheids)zorgverleners gezamenlijk een functiepostensysteem voor de medische staf ontwikkeld. Het betreft een afbakening van de taken,

verantwoordelijkheden en werkzaamheden per beroepsgroep. De beroepsgroepen die vertegenwoordigd zijn: (sport)arts, (sport)fysiotherapeut, sportverzorger en materiaalman.

De sportmasseurs zijn hierin vertegenwoordigd door de Beroepsgroep Verzorgers Betaald Voetbal (BVBV).

Voorbeeld samenwerking binnen Functiepostensysteem Betaald Voetbal
Uit: Evers, 1998.

Dit betreft een methodiek die kan worden gehanteerd bij het samenstellen van een heldere taakverdeling binnen een medisch team. Een van de uitgangspunten hierbij is dat een team efficiënt kan functioneren met inachtneming van bevoegdheden (mogen) en bekwaamheden (kunnen) van de teamleden. Het Functiepostensysteem geeft een gedetailleerde mogelijkheid om binnen kleine en grote organisaties optimaal gebruik te maken van de aanwezige kwaliteiten, waarbij anderzijds een grote aandacht is voor de kwaliteitsborging van de uit te voeren werkzaamheden. Traditioneel wordt binnen organisaties gedacht vanuit functies en de daarbij behorende functieomschrijving, hetgeen leidt tot het groeperen van werkzaamheden op basis van veelal overgekwalificeerde bevoegdheden en derhalve hoge kosten. Binnen het bedrijfsleven is dan ook inmiddels het Functiepostensysteem in zwang, waarbij een aanzienlijke besparing met handhaving van kwaliteit en afborging van afwezigheid van een medewerker of (tijdelijk) zelfs discipline. Het Functiepostensysteem maakt het mogelijk om op basis van bevoegde en bekwame (ervaren) inzet de kwaliteit van de werkzaamheden te waarborgen en te handhaven, en tevens de logica en ordening van werkzaamheden op basis van proceslogistiek en vanuit economische principes te organiseren.

Het Functiepostensysteem wordt momenteel bij voetbal ingevoerd. Andere takken van sport zouden ook baat kunnen hebben bij het systeem.

Schema 6.1 Functies binnen de medische staf op basis van het Functiepostensysteem Betaald Voetbal

	ARTS	FYSIO-THERA-PEUT	SPORT VERZOR-GER	MATE-RIAAL MAN
Leiding medische staf	X			
Keuringen	X	X		
Testen conditie en spierkracht	X	X		
Testen/meten gewicht, lengte en vet	X	X	X	
Communicatie en contacten andere disciplines	X			
Medische rapportage verzekeringen/Arbo diensten	X	X		
Medische rapportage administratief	X	X	X	
Opstellen herstelplan	X	X*		
Blessurepreventie plan	X	X	X	
Medisch overleg	X	X	X	
Blessurebehandeling	X	X		
Diagnosticeren	X	X		
Bandageren preventief	X	X	X	
Bandageren therapeutisch	X	X	X *	
Inzetbaarheidsbeslissing spelers	X	X*		
Veldwerk trainingen	X	X	X	
Veldwerk wedstrijden	X	X	X	
Adviseren aanschaf medische apparatuur	X	X		
Revalidatietraining		X	X *	
Masseren (voorbereiden)		X	X	
Masseren (na afloop)		X	X	
Masseren (curatief)		X	X *	
EHBSO	X	X	X	
Preventie algemeen	X	X	X	
Hygiëne	X	X	X	X
Onderhoud materialen/kleding	X	X	X	X
Adviseren m.b.t. sportmaterialen	X	X	X	X

* gedelegeerde verantwoordelijkheid

De relatie van sportverzorgers met trainer/coach is voor wedstrijdsport en topsport belangrijk. Afspraken over de invulling van taken wisselt per sporttak en sportniveau. Er is nauwelijks samenwerking met de EHBO'ers; stelregel binnen de sportgezondheidszorg is dat EHBO voor de toeschouwer is en EHBSO voor de sporter en door de sportverzorger wordt geleverd.

Over de samenwerking met andere disciplines binnen de (sport)gezondheidszorg bestaan verschillende visies. De ene visie gaat er vanuit dat gestructureerde samenwerking met (sport)artsen, (sport)fysiotherapeuten niet nodig is, aangezien de sportmasseur geen taak binnen de (sport)geneeskunde heeft. Vanuit het SMA wordt dan ook nauwelijks doorverwezen naar de sportmasseur (alleen indien de hulpvraag bijv. ontspanning is rondom een sportprestatie).

Bij de alternatieve visie gaat men er daarentegen vanuit dat samenwerking tussen sportmasseurs en sportfysiotherapeut goed mogelijk is. In deze visie is er in de sportgezondheidszorg een continuüm dat loopt van sport naar gezondheidszorg, waarop ook de sportmasseur een plek heeft.

Figuur 6.1 Continuüm sport - gezondheidszorg

Sport					Gezondheidszorg	
EHB(S)O/SM	FS	SFT	FT	HA	SA/ SMA/ SGA	ZH

Afkortingen:
EHB(S)O = Eerste Hulp Bij (Sport)Ongevallen; SM = sportmasseur; FS = FysioSport; FT = fysiotherapeut; SFT = sportfysiotherapeut; HA = huisarts; SA = sportarts; SMA = Sportmedisch adviescentrum; SGA = sportgeneeskundige afdeling; ZH = ziekenhuis.

In de recent ontwikkelde module EHBSO voor opleiding tot sportfysiotherapeuten, wordt bijvoorbeeld naar mogelijke samenwerking gekeken (bijv. over beslissingsbevoegdheden). Eindtermen voor deze module zijn recent in samenspraak met NGS, VSG, NOC*NSF en NVFS besproken. Binnen het strategisch beleid sportgezondheidszorg wordt naar mogelijke samenwerking/afbakening gekeken.

6.3 Meerwaarde sportmasseur

De meerwaarde van de sportmasseur is in kaart gebracht door in overleg met de experts een SWOT analyse uit te voeren (strength, weakness, opportunity and threat). Hieronder worden de resultaten van deze SWOT-analyse weergegeven. Per item worden kort, de belangrijkste genoemde argumenten naar voren gebracht. Uit een door de NGS zelf uitgevoerde SWOT bleken identieke argumenten naar voren te komen.

Sterkte
- laagdrempelig en makkelijk bereikbaar voor de sporter (grootste aanbieder in directe zorg voor sporter);
- goede signaleringsfunctie en verwijzingsfunctie (naar huisarts en fysiotherapeut);
- goede kennis en kunde van tapen/bandageren;
- intermediair tussen sporter en trainer;
- ministeriële erkende opleiding en examen;
- bezitten koepelorganisatie met erkenning door NOC*NSF;
- werken aan een kwaliteitssysteem;
- leveren bijdrage aan de bekendheid van het vakgebied sportgeneeskunde.

Zwakte
- onduidelijk beroepsprofiel (onbekend maakt onbemind);

- kerntaken en bevoegdheden zijn onduidelijk (schoenmaker blijf bij je leest);
- gebrek aan inzicht in effectiviteit van sportmassage op behandelingsniveau (onduidelijke wetenschappelijke onderbouwing);
- gebrek aan kader en management;
- ontbreken van bestuurlijk beleid en -vermogen, waardoor trage besluitvorming;
- onvoldoende communicatie van NGS met achterban;
- gebrek aan inzicht in actieve sportmasseurs (ledenbestand);
- onvoldoende profilering;
- traditioneel;
- imago als hobbyist;
- onduidelijkheid carrière kansen.

Kansen
- inhaken op demografische ontwikkelingen (toename aantal oudere sporters);
- maatschappelijk aandacht voor blessurepreventie, gezondheidsbewustzijn van de bevolking;
- potentiële rol binnen nieuwe marktsegmenten (o.a. kuuroord, sauna, hotel, gezondheidscentrum, bedrijfleven);
- invoering van kwaliteitssysteem (o.a. certificering en accreditatie);
- erkenning van kwaliteiten sportmasseur door aangrenzende disciplines (zie: kwaliteitconferentie);
- mogelijkheden van Functiepostensysteem bij betaald voetbal en bij andere sporttakken;
- groeiende vraag naar sportmasseurs;
- Topsportnota (VWS, 1998) geeft meer subsidiemogelijkheden.

Bedreigingen
- concurrentie tussen belanghebbende organisaties (NGS, VOS/VOMAS);
- onvoldoende inzicht in kwaliteit van de opleider en verzorger door tweespalt;
- afbakening met andere actoren in sportgezondheidszorg (o.a. (sport)fysiotherapie);
- verlies marktsegment door alternatieve therapieën;
- verlies van geloofwaardigheid door verschillende diploma's (maatschappelijke erkenning);
- vervaging van het werkgebied.

6.4 Kwaliteitsbeleid

Kwaliteit kan omschreven worden als de mate waarin door een product of dienst voldaan wordt aan de wensen en behoeften van de gebruikers.
Het kwaliteitsprogramma van de NGS bestaat uit vier pijlers.
1. Verplichte gerichte scholing
2. Ontwikkelen en implementeren van multidisciplinaire richtlijnen
3. Invoeren van kwaliteitsdeelsystemen
   - Helderheid in bevoegdheden en bekwaamheden van de sportmasseur/verzorger
   - Helderheid in professionaliteit, zgn. continuïteit van zorg

- Helderheid in landelijke spreiding, wie is waar: toegankelijkheid en coördinatie
- Helderheid in taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden binnen het NGS
- Gedragsregels
- Tuchtregels

4. Invoeren van een kwaliteitsborging

Door middel van het project 'Stichting Certificering Vakbekwaamheid Sportgezondheidszorg" wordt zekerheid verschaft omtrent de kwaliteit van het gecertificeerde en worden heldere, controleerbare eisen gesteld aan de beroepsbeoefenaars, de opleidingen en de opleidingsinstituten.

Verplichte gerichte opleiding

Momenteel is er een basisopleiding aangevuld met specifieke bij- en nascholingsmodules. Aan de huidige opleiding zijn geen basiseisen gesteld wat betreft communicatieve vaardigheden en opleidingsniveau. De kwaliteit van de instroom is hierdoor wisselend en dit levert een grote spreiding in kennis en kunde.

Mogelijke ontwikkelingen

Vanuit de experts wordt naar voren gebracht dat de sportmassage zou kunnen streven naar het ontwikkelen van een erkende opleiding bestaande uit een tweetal niveaus:

- een beknopte basisopleiding tot sportmasseur met beperkte bevoegdheden;
- een uitgebreide opleiding tot sportverzorger.

Momenteel zijn alle door NGS erkende opleidingsinstituten aangesloten bij het Platform Opleidingen (PLOP). Het PLOP bestaat uit vertegenwoordigers van het NGS (Commissie Opleidingen, die tevens de voorzitter levert, en de examencommissie) en de opleiders. Het betreft dus ook een deel van de VOS/VOMAS instituten. Er zijn in totaal circa 52 opleidingsinstituten voor sportmassage in Nederland. Daarvan zijn er 16 bij VOS en 12 bij VOMAS aangesloten.

Taken van PLOP zijn:

- evalueren SVS (Stichting Vakbekwaamheid in de Sportgezondheidszorg) procedures (zie figuur 6.1.);
- aandragen voorstellen ter verbetering procedures;
- evalueren SVS richtlijnen;
- aandragen voorstellen ter verbetering richtlijnen SVS;
- bespreken eraringen opleiders;
- aandragen voorstellen ter verbetering opleiding;
- voorstellen bespreken ter verbetering cursusmateriaal;
- evalueren examenresultaten;
- voorstellen inbrengen ter verbetering examenresultaten.

Invoeren van een kwaliteitsborging

Alle diploma's op het gebied van sportmassage hebben dezelfde rechtsgeldigheid. Ook noemen zowel sportmasseurs en instituten zich erkend. Het begrip erkenning is vaag, door wie en wat

wordt die erkenning of certificering verstrekt. Wat vergeten wordt is een maatschappelijke erkenning en die zal zich vooral door profilering moeten ontwikkelen.

NGS heeft tot op heden gewerkt met de Richtlijnen voor NGS erkenning van opleidingsinstituten. Een van de vereisten was dat men diende op te leiden voor het NGS diploma. In het kader van het kwaliteitsbeleid, wordt momenteel gewerkt aan een verbetering van deze richtlijnen.

Er dient een totaal certificeringsbeleid te komen. Zowel van het opleidingsinstituut, van de cursussen en van de sportmasseur/ -verzorger. Dat betekent dat het instituut wordt geaccrediteerd, de cursussen worden allemaal gecertificeerd en de uitvoerder wordt gecertificeerd.
In het kader van het kwaliteitsbeleid wordt samengewerkt met de overige sportgezondheidszorg organisaties (VSG, NVFS, FSMA) om te komen tot een gehele kwaliteitssysteem voor de sportgezondheidszorg in Nederland (zie figuur 6.2).

Figuur 6.2 Kwaliteitssysteem sportgezondheidszorg.

Naar verwachting komt er een onafhankelijke Stichting Vakbekwaamheid in de Sportgezondheidszorg (SVS) ten behoeve van de sportgezondheidszorg. Per segment dient het veld voor haar eigen kwaliteitseisen zorg te dragen. Het traject zoals Fit!Vak dat heeft uitgewerkt voor de fitnessbranche kan als leidraad dienen voor de sportmassage.

Voor de instituten geldt dat er richtlijnen, kwaliteitscriteria en –normen dienen te komen waaraan een opleidingsinstituut dient te voldoen. Deze moeten worden getoetst, waarna mogelijke accreditatie volgt. Voor de cursussen geldt dat er richtlijnen, kwaliteitscriteria en –normen, opgesteld dienen te worden m.b.t. de eindtermen van de opleiding, de leerstof, de duur van de opleiding en de procedures van het examen door het veld. Voor de sportmasseur/ -verzorger betekent dit dat hij/zij bij het met goed gevolg afleggen van het NGS examen de licentie ontvangt en wordt geregistreerd als sportmasseur/-verzorger. De registratie als vakbekwaam sportmasseur/ -verzorger moet evenwel periodiek worden verlengd. Voorwaarde daarvoor is dat de sportmasseur/-verzorger jaarlijks voldoet aan minimale bij- en nascholingseisen. Ook dient hij/zij verder aan specifieke uitvoeringseisen tegemoet te komen (gedacht kan worden aan eisen m.b.t. de verzorgingsruimte) Door deze herregistratieplicht met verplichte bij- en nascholingen wordt het bestand van actieve NGS leden opgeschoond.

Figuur 6.3 Organisatieschema voor het kwaliteitsbeleid en relevante actoren binnen sportmassage

Toelichting bij figuur 6.3

- Opexa = Opleidings- en examenprogramma
- Het Platform Opleidingen (PLOP) bestaat uit vertegenwoordigers van het NGS (Commissie Opleidingen, die tevens de voorzitter levert, en de Examencommissie) en de opleiders. Indien wenselijk kan het platform worden uitgebreid met andere relevante organisaties/instanties.
- De belangrijkste taken van het PLOP zijn: bespreken voortgang SVS, adviseren over Opleiding en examen.

Voor het realiseren van certificering op het terrein van de sportmassage is het volgende stappenplan opgesteld.

1. Intentieverklaring van verschillende beroepsgroepen.
2. Oprichten van de SVS met een Raad van Toezicht bestaande uit kwaliteitsdeskundigen en vertegenwoordigers van de verschillende actoren in de sportgezondheidszorg.
3. Het starten van projectgroepen van de verschillende actoren die de certificering per beroepsgroep invoeren en wel met betrekking tot certificering van personen, opleidingen en instituten/instellingen.

Indien dit is afgerond vindt er een externe beoordeling plaats door een onafhankelijke stichting. De opleiding wordt als volgt gecertificeerd:

- een persoon moet een gecertificeerde opleiding met goed gevolg hebben doorlopen;
- er is sprake van een gecertificeerd examen;
- de opleiding is gevolgd bij een gecertificeerde opleidingsinstituut;
- persoon is werkzaam in het vakgebied;
- persoon beschikt over voldoende na- en bijscholing/ervaring;
- persoon beschikt over een geldige licentie/lidmaatschap van een koepelorganisatie (koppeling met duur en verplichting tot nascholing).

Licenties

Het diploma is een afgeleide van het examen en het examen wordt erkend. Het programma wordt beoordeeld en er zitten rijksgecommitteerden bij het examen (fysiotherapeuten).Toetsing gebeurt op basis van gevolgde procedures. Registratie is nog niet verplicht. De licentie moet een keer per 5 jaar worden verlengd. Het plan bestaat om aan de licentie voorwaarden te verbinden met nascholingsbijeenkomsten.

Het licentiebeleid wijkt af van andere organisaties. Normaal krijgt iemand het diploma en is bevoegd beoefenaar. Door jaarlijkse/periodieke bijscholing wordt iemand bekwaam beoefenaar (bijvoorbeeld bij het EHBO-diploma). Door dit licentiebeleid schoon je tevens je bestand op en houdt je alleen de actieve sportmasseurs over.

Aandachtspunten m.b.t. het kwaliteitsbeleid
- In de basisnotitie 'visie op kwaliteit' van het NGS (zie bijlage) wordt de ontwikkeling van een kwaliteitsbeleid voor het NGS in het algemeen geschetst en de herstructurering van de opleidingen/exameneisen in het bijzonder.

Ingegaan wordt onder meer op:
- aanleiding om tot een kwaliteitsbeleid te komen;
- gehanteerde definitie van kwaliteitsbeleid en de elementen van kwaliteitsbeleid;
- beleidsverklaring van NGS;
- kwaliteitszorg;
- kwaliteitsprogramma bestaande uit vier pijlers (kwaliteitseisen, kwaliteitsborging, kwaliteitssyteem en verbeteren kwaliteit);
- stappenplan.

Visie VOS
Het NGS accrediteert instituten maar heeft tot nu toe statutair geen mogelijkheden tot sancties met betrekking tot kwalitatief minder goede instituten. De VOS kent die sancties wel. Op dit moment heeft de VOS zijn verantwoordelijkheid t.a.v. accreditatie genomen. Feitelijk zijn er overeenkomsten tussen het VOS kwaliteitsbeleid en dat van het NGS.
Het keurmerk is de VOS-erkenning die een instituut kan verkrijgen na uitgebreid onderzoek door een commissie. Op voordracht van het bestuur beslist de Algemene Ledenvergadering tot toetreding. Binnen de VOS is de Algemene Ledenvergadering het hoogste orgaan en daar ligt de beslissingsbevoegdheid tot toelating. De NGS accreditatie is twintig jaar gedelegeerd aan de VOS. Op basis van recente ontwikkelingen met betrekking tot het kwaliteitsbeleid is de delegatie ingetrokken. Het probleem dat de VOS ervaart is dat opleiden in Nederland vrij is. Niet ieder instituut wil toetreden tot de VOS omdat het zich dan aan regelgeving onderwerpt, contributie moet betalen en zich moet laten controleren. Het is daarom voor vooral beginnende en kwalitatief mindere instituten gemakkelijker om "ongebonden" te blijven. Men profiteert dan toch indirect van de inspanningen van het georganiseerde onderwijs en het instituut is vrij van sancties. Toch kan de VOS deze instituten begeleiden en streeft verbetering na als blijkt dat deze instituten op morele gronden willen toetreden.

6.5 Financieel kader

Sportmassage maakt geen deel uit van het reguliere gezondheidszorgcircuit, waardoor financiële vergoedingen niet beschikbaar zijn (90% van de sportmasseurs doet dit als hobby). Er wordt veel zonder vergoedingen gewerkt (liefde werk oud papier). Er is binnen de sport een grote behoefte aan sportmasseurs, maar er staan nauwelijks financiële vergoedingen tegenover. Tevens zijn er grote verschillen tussen de sportverzorgers onderling. Sommige verzorgers bij de topclubs kunnen leven van hun werk in de sportverzorging. Echter zelfs binnen Betaalde Voetbal Organisaties zijn grote verschillen waarneembaar. De meeste sportverzorgers krijgen minimaal reiskostenvergoedingen. De meerderheid van de experts is van mening dat er weinig kans is op financiering door zorgverzekeraars. Dit hangt onder meer samen met van het standpunt dat de sportmasseur

tot de sportberoepen en niet tot de gezondheidszorg behoort. Verdere argumenten hangen samen met het niveau, de beperkte opleiding en vooropleidingvereisten.
De financiering is sterk afhankelijk van marktwerking. De sportmassage is geen erkende beroepsgroep en kent geen CAO, dit i.t.t. tot de sportfysiotherapeut waarvoor naast de CAO fysiotherapie de CAO-sport bestaat, echter ook voor de sportfysiotherapeut is een vergoeding voor het onderdeel preventie onduidelijk vastgesteld.

6.6 Markt

Op dit moment richt de sportmassage zich voornamelijk op de groep sporters. Uitbreiding naar andere doelgroepen zou naar de mening van de experts niet onder de sportmassage moeten gebeuren, maar onder de term "massage".
Binnen de doelgroep sporters lijkt de rol voor de sportmasseur belangrijker te gaan worden door de reglementswijzigingen binnen de KNVB, die alle betaalde voetbalverenigingen verplicht om een of meer sportverzorgers in dienst te hebben. Het lijkt waarschijnlijk dat andere bonden spoedig zullen volgen.

Andere potentieel interessante markten voor de sportmassage zijn: sauna's, hotels, fitnesscentra en het bedrijfsleven (Arbo-diensten). De sportmasseur werkt vraaggestuurd en is daarmee sterk afhankelijk van marktwerking (private sector).

6.7 Samenvatting en conclusies

De sportmasseur houdt zich met name bezig met de zorgverlening bij acuut sportletsel, blessurepreventie, massage, individuele sportverzorging en hij heeft een verwijsfunctie. De rol van de sportmasseur wordt uitgeoefend in de sportwereld en niet in de sportgezondheidszorg.
De **sterke** punten zijn: aanspreekpunt voor de sporter als intermediair tussen de sporter en de trainer/ zorgverlener. De sportmasseur is laagdrempelig en makkelijk bereikbaar voor de sporter. Sportmassage is een erkend begrip met een ministeriële erkenning. **Zwakten** van de sportmassage zijn het gebrek aan het inzicht van de eigen beperkingen, onduidelijkheid van de kerntaken, onvoldoende PR/ marketing en de verdeeldheid in het veld.
Als **kansen** worden gezien een opsplitsing in sportmassage en –verzorging, een verbetering van het imago, de toegenomen belangstelling voor het kwaliteitsbeleid, de samenwerking met (sport)gezondheidsactoren en een verbreding van de markt.
Bedreigingen zijn: de interne verdeeldheid, de concurrerende hulpverleners zoals de sportfysiotherapie, e.d. en het verlies aan geloofwaardigheid door verschillende diploma's en erkenningen.

Het kwaliteitsbeleid dient door een landelijk werkende organisatie opgezet te worden en gedragen te worden door het veld. Het NGS heeft de trekkersrol hierbij. Er wordt nauw samengewerkt met de andere actoren in de sportgezondheidszorg en er wordt gewerkt aan een gezamenlijk kwaliteitssysteem. Daarbij komt een onafhankelijke stichting (SVS) die de kwaliteitsrichtlijnen

toetst. NGS moet met het veld haar eigen deel systeem opzetten binnen dit netwerk. Zij zal hierbij aansluiten bij het kwaliteitsysteem die door Fit!Vak is geïntroduceerd in de fitnessbranche. Er wordt de komende jaren gestreefd naar een accreditatie van de opleidingsinstituten, een certificering van de cursussen en een certificering van de sportmasseurs /-verzorgers. Voor ieder traject worden richtlijnen (normen en criteria) ontwikkeld en getoetst.
De opleiding zou gesplitst moeten worden in een basisopleiding Sportmassage uit te breiden met een opleiding Sportverzorging.

De markt voor sportverzorging en –massage heeft vooral betrekking op de sportwereld. Daarnaast lijken er mogelijkheden te zijn binnen sauna's, hotels, beautycentra en eventueel het bedrijfsleven. Echter, in deze gevallen zouden ze niet als sportmasseur, echter als reguliere masseur/verzorger functioneren.
Het Functiepostensysteem wordt momenteel bij de KNVB ingevoerd. Dit systeem zou na een testperiode binnen deze bond, en bij gebleken succes, navolging kunnen verdienen bij andere sportbonden.
Er zijn weinig mogelijkheden om financiële ondersteuning te krijgen via zorgverzekeraars. De sportmasseur dient uit de private sector betaald te worden en vooral sportverenigingen zouden de sportmasseurs moeten betalen, aangezien zij ook vooral profiteren van deze laagbetaalde evenwel nuttige krachten.

7 Resultaten expertmeeting

7.1 Inleiding

Aan de hand van een viertal stellingen is in een expertmeeting nader ingegaan op de volgende onderwerpen:

- domein sportmassage;
- kwaliteit sportmassage;
- differentiatie in de sportmassage;
- samenwerking.

De lijst van deelnemers aan de expertmeeting is in de bijlage opgenomen.

7.2 Domein sportmassage

De **kerntaak** van de sportmassage is mensen die bewegend actief zijn bij te staan opdat de voordelen verbonden aan het actief bewegen groter zijn dan de nadelen.

Stelling 1

Het **functiepostensysteem** zoals uitgewerkt door de sportverzorgers, de sportfysiotherapeuten en sportartsen binnen een betaald voetbal organisatie (BVO) dient als raamwerk voor de ontwikkeling van de sportmassage in de sport en de sportgezondheidszorg.

Toelichting

Door TNO wordt een aantal resultaten uit het onderzoek naar voren gehaald die helder in beeld brengen op welke terreinen de sportmasseur feitelijk activiteiten ontplooit.

Vanuit de Beroepsgroep Verzorgers Betaald Voetbal wordt een toelichting gegeven op het functiepostensysteem dat binnen de KNVB is ontwikkeld om inzicht te krijgen in de aansluiting van de diverse werksoorten op het terrein van de medische begeleiding. In het rapport (pag. 41) is de **flex**(ibiliteit)**-matrix** weergegeven welke het resultaat is van de invulling van het functiepostensysteem binnen de betaald voetbal organisaties. Deze is gebaseerd op de uitgangspunten bevoegdheden, kennis en bekwaamheid (vaardigheid). Daarbij is de werkelijke situatie in kaart gebracht. Vanuit die situatie zou de wenselijke flexibiliteit moeten worden gedefinieerd. Zo kun

je mooi in beeld brengen wie wat doet en wie waarvoor verantwoordelijk is. Ook kunnen eventuele witte vlekken (functieposten) worden benoemd en ingevuld, bijvoorbeeld door een sportpsycholoog of inspanningsfysioloog of door het volgen van aanvullende opleidingen. Het uitgangspunt is dat ten alle tijden alle noodzakelijke werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd (continuïteit).

Toegelicht wordt vanuit de KNVB dat als reden om te gaan werken met het functiepostensysteem geldt de onduidelijkheid over de diverse domeinen. De praktijk leerde dat de sportverzorger vaak de sluitpost was voor de medische verzorging. Waardoor (te) veel taken en te grote verantwoordelijkheden kwamen te liggen op de schouders van de sportverzorgers. Die situatie wordt nu in onderling overleg gecorrigeerd.

Bespreking

Met betrekking tot de definitie wordt opgemerkt dat deze nog niet voldoende duidelijk is. Zo omvat de koepelterm sportmassage naast massage ook verzorging en blessurepreventie. In de kerntaak is niet helder wat dient te worden verstaan onder 'bij te staan'.
Belangrijk is de constatering dat de uitwerking van een functiepostensysteem van situatie tot situatie kan verschillen. Een functiepostensysteem voor een BVO is niet zonder meer te leggen op een andere sport of bijvoorbeeld de amateursectie van het voetbal. Van situatie tot situatie zal een functiepostensysteem ingekleurd dienen te worden.

Ook vanuit de KNWU wordt naar voren gebracht dat zij feitelijk al jaren via een soortgelijk model werken, waarbij de rol van de soigneur duidelijk is vastgelegd binnen de medische begeleiding.

Vanuit NOC*NSF wordt naar voren gebracht dat die differentiatie per situatie ook in hun benadering past. Zij hanteren daarbij de volgende matrix:

	sportmasseur	sportmasseur sportfysiotherapeut	sportmasseur sportfysiotherapeut sportarts
recreatiesport	+	-	-
wedstrijdsport	-	+	-
topsport	-	-	+
sportbond	-	-	+

De ontwikkeling van de sportmedische begeleiding vindt plaats van linksboven in de matrix naar rechtsonder in de matrix.

Conclusies en actiepunten

a. Het functiepostensysteem vormt voor de ontwikkeling van de sportmedische begeleiding een goed denkmodel.

b. Het denkmodel dient van situatie tot situatie te worden uitgewerkt; er is niet een blauwdruk die in alle situaties past.

c. Het is belangrijk om de kerncompetentie van de sportverzorgers helder te definiëren; de sportverzorger mag niet een (goedkope) sluitpost worden om te voorzien in de medische begeleiding.

7.3 Kwaliteit sportmassage

Stelling 2

Ten behoeve van de ontwikkeling van de kwaliteit van de sportmassage dient een transparant kwaliteitsprogramma te worden opgezet.
Dit programma dient de volgende elementen te omvatten:

- kwaliteitseisen die aan sportmasseurs worden gesteld (opleiding, bijscholing, intercollegiaal overleg, praktijkuren e.d.);
- kwaliteitsborging (audits, na- en bijscholing, gedragsregels en tuchtrecht e.d.);
- kwaliteitssysteem (inzichtelijke werkwijze, duidelijke bevoegdheden en bekwaamheden, multidisciplinaire richtlijnen e.d.);
- kwaliteitsverbeteringsprogramma.

Toelichting

De stelling wordt nader toegelicht vanuit de NGS waarbij de elementen waaruit een kwaliteitssysteem dient te bestaan nader worden toegelicht.

Bespreking

Als eerste algemene reactie op de stelling wordt gesteld dat het feitelijk geen stelling is waarmee men het eens of oneens zal zijn. Iedereen is er inmiddels van overtuigd dat een goed kwaliteits-

beleid de basis vormt voor een goed functioneren.
De kwaliteit van de sportmasseur dient aan bepaalde basiseisen te voldoen. Van belang is het om helder te formuleren wat die basiseisen zijn. Daarbij speelt onder meer een rol dat moet worden bewaakt dat de lat niet te hoog wordt gelegd, omdat anders een (flink) aantal sportmasseurs hun activiteiten beëindigt.
Tevens wordt naar voren gebracht dat dit kwaliteitsdenken ook goed naar de achterban en de eindgebruiker moet worden gecommuniceerd. Daarbij is een bruikbaar onderscheid te maken tussen: gebruikerskwaliteit, productkwaliteit, maatschappelijke kwaliteit en proceskwaliteit.

Uit latere (schriftelijke) reacties blijkt de vraag te kunnen worden gesteld wie eindverantwoordelijk is voor zowel het formuleren van de kwaliteitseisen als het toezicht op de kwaliteit. Met name een eventuele centrale rol hierbij voor de NGS wordt ter discussie gesteld. Andere organisaties op het terrein van de sportmassage (VOS/VOMAS) werken aan een eigen kwaliteitsbeleid. Afstemming en samenwerking op dit terrein lijkt echter essentieel omdat het hanteren van verschillende kwaliteitssystemen niet bijdraagt aan de transparantie van de kwaliteit van de sportmassage.

Vanuit de sportbonden wordt opgemerkt dat vanuit de sportmassage zelf initiatief zou moeten worden genomen om te komen tot een goede bij- en nascholing. Nu laat men het initiatief nog (te) vaak over aan de diverse bonden.

Conclusies en actiepunten

a. De realisatie van een kwaliteitsbeleid wordt unaniem ondersteund.

b. Duidelijk moet worden wie welke rol speelt bij het formuleren van een kwaliteitsbeleid.

c. In afstemming met de overige disciplines op het terrein van de sportgezondheidszorg dient het kwaliteitsbeleid nader uitgewerkt te worden.

7.4 Differentiatie in de sportmassage

Stelling 3

De transparantie van de kwaliteit in de sportmassage is gebaat bij een differentiatie in taken en bevoegdheden. Deze differentiatie komt tot uiting in:

- opleiding (modulaire opbouw) en diplomering;
- taken en bevoegdheden in vervolg op de behaalde diploma's;

- lidmaatschap van de NGS, als belangenbehartiger van de sportmasseur voor en na beroepsaanvang, en
- het servicepakket.

Bij de differentiatie kunnen de volgende niveaus worden onderscheiden:

1. masseur;
2. sportmasseur;
3. sportverzorger;
4. sportmassage therapeut.

Toelichting

Allereerst volgt een nadere toelichting op de stelling vanuit het NGS. Differentiatie in de sportmassage is noodzakelijk voor een duidelijke koppeling van kwaliteit aan uitvoering, waarbij verantwoording, taken en bevoegdheden duidelijk moeten zijn. Dit heeft gevolgen voor de kennisopbouw (opleidingen), specialisatie en kwaliteitseisen.
Het NGS kan daarbij optreden als belangenbehartiger t.a.v.:

a. borging kwaliteit;

b. coördinatie klant – uitvoerder;

c. auspiciëring van opleidingen;

d. uniformering wensen en eisen;

e. expertise opbouw;

f. overleg met andere zorgverleners.

Het volgen van opleidingen (opleidingsmodules) zoals EHBSO, massage, blessurepreventie, tapen/bandageren, lymfedrainage, bewegings analyse e.d. kan leiden tot verschillende beroepsbeoefenaars, zoals: EHBSO, Masseur, Sportmasseur, Sportverzorger, Sportmassage therapeut.
Een differentiatie naar uitoefening van het vak kan leiden tot een gedifferentieerd lidmaatschap.

Bespreking

In eerste instantie richten de reacties zich sterk op de onduidelijkheid die wordt gecreëerd bij de introductie van de term sportmassage therapeut. De sportmasseur is per definitie niet therapeutisch werkzaam. De introductie van deze term (hoewel deze een exacte vertaling is van het Engelse 'Sports Massage Therapist') en het onderscheid naar diverse andere masseurs/verzorgers leidt niet tot de gewenste helderheid. In tegendeel, voor veel eindgebruikers en andere hulpverleners leidt dit tot grote verwarring. Zij zullen die nuances niet herkennen.
Voorgesteld wordt om aan de kerncompetentie (basisvaardigheden) de naam sportverzorger te koppelen. Eventuele specialisatie kan tot uiting komen in het behalen van diverse aantekeningen. Die aantekeningen kunnen zowel inhoudelijk zijn als gericht op een specifieke sporttak.
De deelnemers aan de expertmeeting onderschrijven beide laatstgenoemde conclusies.
Ook bij dit punt wordt naar voren gebracht dat communicatie zowel binnen de eigen beroepsgroep, andere beroepsgroepen en naar de eindgebruikers van essentieel belang zijn voor de implementatie van deze differentiatie.

Conclusies en actiepunten

a. Overwogen moet worden om de term sportmasseur te vervangen door de term sportverzorger.

b. Specialisatie dient niet te leiden tot het hanteren van verschillende benamingen van sportmasseurs, maar kan worden behaald in de vorm van aantekeningen bovenop de kerncompetentie (basiskwaliteiten).

c. Aantekeningen kunnen zowel inhoudelijk als per sporttak worden gerealiseerd.

d. Het initiatief voor bij- en nascholingstrajecten dient te liggen bij de beroepsgroep zelf en niet bij de diverse bonden.

7.5 Samenwerking

Stelling 4

Het is essentieel dat de intra- en interdisciplinaire samenwerking door sportmasseurs wordt gestimuleerd. Enerzijds vergelijkbaar met het IOF (intercollegiaal overleg fysiotherapie) zoals geïnitieerd door het KNGF. Anderzijds zoals tot uiting komend in het functiepostensysteem.

Voor met name de ontwikkeling van de interdisciplinaire samenwerking is het van belang dat duidelijk is welke kwaliteitseisen worden gesteld aan de sportmasseurs.

Toelichting

Ter toelichting van het belang van deze stelling wordt aan de hand van de resultaten van het TNO onderzoek getoond dat een belangrijk deel van de sportmasseurs solistisch werkzaam is. Ook is in veel gevallen waarneming bij afwezigheid niet geregeld. Contacten met andere hulpverleners vinden plaats op ad hoc basis.

Bespreking

Bij de sportmasseurs speelt de acceptatie (erkenning) door andere zorgverleners een rol. In die zin is het belangrijk dat helder is wat een sportmasseur wel en niet kan. Samenwerking binnen de sportgezondheidszorg is wellicht relatief eenvoudig in verband met de wederzijdse bekendheid, samenwerking met de reguliere gezondheidszorg is waarschijnlijk aanzienlijk complexer. Ten eerste vanwege de onbekendheid van de sportmassage en ten tweede door het feit dat sportmasseurs met een groot aantal huisartsen e.d. te maken heeft.

Van belang is eveneens wat de sportverenigingen wensen m.b.t. medische begeleiding in het algemeen en sportmassage in het bijzonder. De enquête onder sportorganisaties brengt al in beeld dat een aanzienlijk aantal verenigingen sportmasseurs in dienst heeft of zou willen hebben. NOC*NSF heeft plannen om in het komend jaar de behoefte aan sportmasseurs nader te verkennen.

Gesignaleerd wordt dat zowel intercollegiaal overleg als intercollegiale toetsing beide van belang zijn voor de verdere ontwikkeling van de sportverzorging. Deze beide vormen van samenwerking kunnen plaats krijgen in een op te bouwen kwaliteitssysteem.

Geconstateerd wordt dat binnen het NGS een regionale infrastructuur beschikbaar is voor het stimuleren van intercollegiaal overleg. Het huidige overleg is echter nog te vrijblijvend.

Conclusies en actiepunten

a. Veel sportmasseurs zijn solistisch werkzaam.

b. Voor het doorbreken van de situatie van solistisch werken door sportmasseurs dienen in het kwaliteitsbeleid nadere regels te worden gesteld met betrekking tot intercollegiale samenwerking (overleg en toetsing).

c. Voor het bevorderen van samenwerking met andere disciplines dient helder naar buiten te worden gebracht wat de kerncompetenties van de sportmassage zijn.

Algemeen actiepunt

Bij de realisering van de actiepunten die voortkomen uit de expertmeeting is het van essentieel belang dat een goede communicatie plaats vindt naar in elk geval: de achterban van de NGS (sportmasseurs en –verzorgers), andere actoren op het terrein van de sportgezondheidszorg, opleidingsinstituten, cliënten en andere marktpartijen.

Ten behoeve hiervan zal een communicatieplan worden opgesteld.

8 Beantwoording van de gestelde onderzoeksvragen

In dit hoofdstuk vindt de (samenvattende) beantwoording van de vragen plaats die bij de start van het project zijn gesteld. De beantwoording gebeurt op basis van de tekst in de hoofdstukken twee tot zeven. Voor gedetailleerde informatie wordt naar deze hoofdstukken verwezen.
De vier hoofdvragen:
- Wat is het domein van de sportmassage binnen de sport en sportgezondheidszorg?
- Wat is de toegevoegde waarde van de sportmasseur?
- Aan welke kwaliteitscriteria dient de sportmasseur te voldoen?
- Wat is de markt voor de sportmassage?

zullen aan het slot van dit hoofdstuk worden beantwoord.

De deelvragen zijn geordend naar: invoer (input), doorvoer (proces), uitvoer (output) en zorgketen

a. Invoer – input (kennis en vaardigheden, middelen en materialen)

1. Hoe ziet het profiel van de sportmasseurs in Nederland er uit?
Op basis van de respons op de schriftelijke enquête van 30% kan worden geconcludeerd dat met name actieve sportmasseurs op de enquête hebben gereageerd. Het profiel van de 'actieve sportmasseur' ziet er daarbij als volgt uit:
- Verhouding mannen : vrouwen = 60 : 40;
- Leeftijd gemiddeld 42 jaar;
- Tweederde heeft een baan buiten de sportmassage;
- Voor 10 procent is sportmassage de belangrijkste doordeweekse activiteit;
- Het opleidingsniveau varieert van academisch tot LBO, maar is gemiddeld middelbaar tot hoog;
- Gemiddeld werken sportmasseurs 9 uur per week als sportmasseur;
- De helft van de sportmasseurs werkt bij een sportorganisatie.

2. Welke ontwikkelingen zien de sportmasseurs wat betreft hun functioneren in de toekomst?
Veel sportmasseurs zien sportmassage primair als een mooie hobby waar zij veel plezier aan beleven. De algemene verwachting is dat de vraag naar sportmassage en het gebruik van sportmassage en sportverzorging in de toekomst zullen toenemen. Ook zal naar verwachting van de sportmasseurs de onderlinge samenwerking en de samenwerking met andere disciplines in de toekomst toenemen.

3. Wat is het domein van de sportmasseur (hoofdtaken, neventaken)?
Het domein van de sportmasseur komt in de eerste plaats tot uiting in de volgende definitie: "Sportmassage is het complex van maatregelen, adviezen en vaardigheden op de gebieden van massage, verzorging en blessurepreventie".

Vanuit de praktijk van de sportmasseurs blijkt een duidelijk accent te liggen op de volgende activiteiten (in volgorde van frequentie, genoemd door ten minste 40% van de respondenten)):

- Sederende massage (92%);
- Advisering ter voorkoming, verergering of recidivering van letsels (81%);
- Tapen en bandageren (72%);
- Stimulerende massage (68%);
- Maatregelen ter voorkoming, verergering of recidivering van letsels (59%);
- Eerste hulp en reanimatie (47%);
- Adviezen over lichaamsverzorging (45%);
- Tot wedstrijdfit begeleiden van sporters (41%);
- Adviezen over schoeisel (41%).

4. Zijn de sportmasseurs van mening dat de opleiding adequaat voorbereidt op toekomstige functies, m.a.w. komen de leerdoelen overeen met de functieprofielen?

De opleiding wordt door 90% van de sportmasseurs als goed beoordeeld. Driekwart van de sportmasseurs vindt dat de opleiding goed aansluit op het werk van de sportmasseurs. Onderwerpen die tijdens de opleiding onvoldoende aan bod zijn gekomen betreffen:

- Het lopen van een stage, opdoen van praktijkervaring;
- EHBO en reanimatie;
- Leren omgaan met cliënten;
- Tapen en bandageren;
- Informatie over het opzetten van een eigen praktijk;

5. Is het huidige aanbod aan bij- en nascholing voldoende voor het op een goed niveau houden van de deskundigheid?

Het huidige aanbod van bij- en nascholingscursussen wordt door 39% van de sportmasseurs als matig tot slecht beoordeeld. Ongeveer de helft van de sportmasseurs heeft in de afgelopen drie jaar één of meerdere bij- of nascholingscursussen gevolgd.

6. Wat is de bereidheid om aan de na- en bijscholing deel te nemen?

Van de sportmasseurs heeft 80% interesse in het volgen van een bij- of nascholingscursus. De meeste interesse bestaat voor: drukpuntmassage, bewegingsanalyse en oefenvormen, lymfedrainage en trainingsopbouw. Over het algemeen hebben de sportmasseurs een vrij brede belangstelling wat betreft de onderwerpen die aan bod kunnen komen.

7. Dienen er duidelijke afspraken te worden gemaakt over 'verplichte' periodieke bijscholing? En zo ja, welke?

Een meerderheid van 70% van de sportmasseurs is er voorstander van als er verplichte periodieke bijscholingseisen worden gesteld aan de sportmasseurs om de licentie te kunnen behouden. Het gemiddelde aantal dagen per jaar bijscholing dat door de sportmasseurs wordt genoemd is drie dagen. Naast deze eis om de licentie te behouden, is ook ruim 60% van mening dat een minimum aantal praktijkuren zou moeten worden behaald. Een minderheid van 37% is van mening dat sportmasseurs ook zouden moeten deelnemen aan intercollegiaal overleg.

b. Doorvoer - Proces (beleid en organisatie)

1. Hoe is de sportmassage in Nederland georganiseerd?

Een beschrijving van de organisatie van de sportmassage in Nederland wordt weergegeven in hoofdstuk 2 van het rapport.
In Nederland bestaat een drietal koepelorganisaties: NGS, VOS en VOMAS. De belangrijkste functies van deze organisaties liggen op het terrein van ondersteuning, opleiding en examinering. Opleidingen worden verzorgd door een vijftigtal instituten. De koepelorganisaties werken nauwelijks of niet met elkaar samen, eerder is zelfs sprake van een concurrentiepositie ten opzichte van elkaar.
Het NGS (de grootste koepelorganisatie, waarvan het examen is erkend door het ministerie van VWS) bestaat uit een hoofdbestuur belast met het dagelijks bestuur en bijgestaan door 7 verschillende commissies: opleidingen en examens, vakgebied sportmassage, public relations, literatuurcommissie, commissie van beroep, tuchtcommissie en financiële commissie.
De sportmasseurs lijken verder nauwelijks georganiseerd. Veelal worden de activiteiten solistisch uitgevoerd. Intercollegiaal overleg e.d. bestaat niet of nauwelijks.

2. Is die organisatie voldoende toegesneden op de huidige ontwikkelingen in de sport en de sportgezondheidszorg?

De huidige organisatie van de sportmassage wordt gekenmerkt door versnippering en onderlinge concurrentie. Uiteraard bevordert dat niet dat de sportmassage een duidelijke plaats in de sport en de sportgezondheidszorg krijgt. De sportmasseurs handelen in sterke mate solistisch en een duidelijke vorm van kwaliteitsbevordering en kwaliteitsborging ontbreekt vooralsnog. Wel zijn er initiatieven genomen om daarin verandering te brengen.

3. Van welke organisaties maken de sportmasseurs deel uit?

Naast de koepelorganisaties, maken sportmasseurs voor een belangrijk deel (50%) uit van: sportorganisaties. Ook werken er veel vanuit een particuliere praktijk. Tweederde van de sportmasseurs is betrokken bij een of meerdere sporten. Sporten waarbij men met name actief is zijn: voetbal, atletiek en loopsporten, wielrennen, volleybal, tennis, korfbal en badminton.

4. Wat wordt er binnen die organisaties gedaan aan kwaliteitsverbetering en bewaking?

NGS heeft een traject ingezet van kwaliteitsbevordering. Het kwaliteitsprogramma komt daarbij uit vier peilers te bestaan:

a. verplichte gerichte scholing;
b. ontwikkelen en invoeren van multidisciplinaire richtlijnen;
c. invoeren van kwaliteitsdeelsystemen:
   - helderheid in bevoegdheden en bekwaamheden van de sportmasseur / -verzorger;
   - helderheid in professionaliteit z.g. continuïteit van zorg (massage als hoofdberoep en als hobby);
   - helderheid in landelijke spreiding; wie is waar, toegankelijkheid en coördinatie;
   - helderheid in taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden binnen het NGS;
   - gedragsregels;

- tuchtrecht.

d. invoeren van een kwaliteitswaarborg, door middel van het project 'Stichting Certificering Vakbekwaamheid Sportgezondheidszorg'.

5. Hoe is de toegankelijkheid van de sportmassage?

De belangrijkste drempels voor de toegankelijkheid van sportmassage zijn:

- het niet in voldoende mate beschikbaar zijn van sportmasseurs (een aantal sportorganisaties heeft moeite bij het vinden van sportmasseurs);
- het bestaan van een financiële drempel; sporters dienen veelal de kosten voor sportmassage zelf te betalen. Dat betekent dat alleen de groep sterk gemotiveerde sporters geneigd zal zijn gebruik van de diensten van een sportmasseur te maken. In een aantal gevallen betaalt de sportvereniging de sportmasseur. Bij evenementen wordt sportmassage veelal gratis aan de deelnemers aangeboden als 'service' van de organisatie van het evenement.

6. Hoe is de continuïteit van de sportmassage geregeld?

De continuïteit in de zin van het opvangen van afwezigheid van de sportmasseur is over het algemeen onvoldoende geregeld. Tussen sportmasseurs bestaan slechts in zeer beperkte mate afspraken over waarneming bij afwezigheid of ziekte. Indien de sportmasseur deel uit maakt van een bredere medische begeleiding van een sportorganisatie is de continuïteit soms geregeld in samenwerking met een ander lid van de medische begeleiding, zoals bijvoorbeeld een sportfysiotherapeut.

7. Hoe is de coördinatie van de sportmassage geregeld?

Coördinatie en afstemming spelen op diverse niveaus een rol:

a. Sportmasseurs
   Op dit niveau is nauwelijks sprake van coördinatie. Sportmasseurs hebben onderling weinig contact en intercollegiaal overleg.
b. Organisaties die actief zijn op het terrein van de sportmassage (NGS, VOS, VOMAS)
   Ook op dit niveau is geen sprake van coördinatie. De koepelorganisaties treden sterk op als elkaars concurrenten.
c. Sportmassage en de overige spelers op het terrein van de sport en de sportgezondheidszorg.
   Op dit terrein zijn ontwikkelingen gaande zoals onder meer de deelname van de NGS aan de kwaliteitsconferentie sportgezondheidszorg en het functiepostensysteem van de BVO's. Beide ontwikkelingen verkeren echter nog in een beginstadium. Belangrijk is dat eerst de beleidslijnen waarlangs de sportmassage zich wil ontwikkelen helder worden. Verdeeldheid binnen de sportmassage remt dergelijke ontwikkelingen.

8. Wat zijn de motieven van de sportmasseurs om zich al dan niet aan te sluiten bij het NGS?

De belangrijkste voordelen die de sportmasseurs zien verbonden aan het lidmaatschap van een koepelorganisatie zijn:

- op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen;
- ontvangen van een tijdschrift voor sportmassage;
- organisatie van technische avonden;

- informeren over bij- en nascholing.

Circa eenderde van de sportmasseurs is niet tevreden over de kwaliteit van de koepelorganisatie. Als overweging om geen lid te zijn van een koepelorganisatie wordt aangevoerd dat men te weinig werkzaam is als sportmasseur.

c. Uitvoer – output (product)

1. Wat zijn de hoofdproducten die door de sportmasseur worden geleverd?

De hoofdproducten van de sportmasseur wordt weergegeven in de definitie van sportmassage: "Sportmassage is het complex van maatregelen, adviezen en vaardigheden op de gebieden van massage, verzorging en blessurepreventie."

> Onder *massage* wordt verstaan het toepassen van een complex van handgrepen op een lichaamsdeel van een sportbeoefenaar met het doel diens lichamelijke conditie te verbeteren, te bestendigen en/of eventuele nadelige gevolgen van die sport weg te nemen, of deze zo min mogelijk te doen voelen.
> Onder *verzorging* wordt verstaan het toepassen van tapen, bandageren, eerste hulp en reanimatie en het geven van adviezen inzake lichaamsverzorging, voeding, mentale verzorging en algehele hygiëne.
> Onder *blessurepreventie* wordt verstaan het toepassen van maatregelen en adviezen ten behoeve van de sporter en begeleiders ter voorkoming van sportletsels of verergering dan wel recidivering van letsels. Het tot wedstrijdfit begeleiden van de sporter in het kader van een aandoening en/of een behandeling in de (sport)medische of paramedische sfeer.

De kerntaak van de sportmassage is mensen die bewegend actief zijn bij te staan opdat de voordelen verbonden aan het actief bewegen groter zijn dan de nadelen (ongeacht het waarom, waardoor of waartoe actief wordt bewogen).

2. Wat is bekend over de kwaliteit van de diverse eindproducten (zijn de sportmasseurs voldoende opgeleid en toegerust om de producten adequaat te kunnen leveren)?

Feitelijke informatie over de kwaliteit (effectiviteit, doelmatigheid) van sportmassage is slechts fragmentarisch beschikbaar. Over het algemeen wordt geconstateerd dat een grote meerderheid van de sportmasseurs sportmassage en verzorging als hobby beoefent. Professionele eisen kunnen daarom per definitie niet aan de sportmasseur worden gesteld. Daarnaast is bekend dat de eisen die aan sportmasseurs worden gesteld, gezien de vooropleiding van veel sportmasseurs, vrij zwaar zijn.

3. Wat is de mening van de afnemers van de producten over de geleverde producten (sportverenigingen en sporters)?

De mening van de sporters en sportverenigingen over de sportmasseur wordt uitvoerig beschreven in hoofdstuk 4 van het rapport.

De sporters
De sporter is gevraagd een oordeel te geven m.b.t. de volgende aspecten van de sportmasseur:
- de algemene vaardigheden (persoonlijke aandacht, persoonlijke adviezen, vakbekwaamheid e.d.) worden op alle punten zeer positief beoordeeld;
- de kwaliteit van de behandeling wordt door de sporters eveneens als goed beschouwd;
- ook de mening over de organisatie en administratie en werktijden is positief;
- tot slot wordt ook de werkplek van de sportmasseur (voor zover deze beschikt over een vaste werkplek) positief gewaardeerd.

De algemene conclusie is dus dat de sportmasseur in de ogen van de sporters een goede kwaliteit levert.

Sportorganisaties (62 verenigingen en 5 evenementen)
Alle sportorganisaties waaraan een sportmasseur is verbonden (34) zijn tevreden over het functioneren van de sportmasseurs. Ruim 90% is van mening dat de sportmasseur voldoende is opgeleid voor het uitvoeren van de taken. Alle sportorganisaties vinden het (zeer) belangrijk dat er een sportmasseur bij de sportorganisatie aanwezig is. Ook de algemene vaardigheden van de sportmasseurs en de werkplanning worden positief beoordeeld.
Alle organisaties geven aan in de toekomst graag gebruik te willen maken van sportmasseurs.

4. Op welke wijze wordt sportmassage gefinancierd?
Van de sportmasseurs die aan de enquête hebben meegewerkt ontvangt 86% een financiële vergoeding. Iets meer dan de helft (53%) wordt betaald door de cliënten zelf, 42% door de sportorganisaties en 15% door sportevenementen (een aantal sportmasseurs ontvangt inkomsten vanuit verschillende bronnen).
Van de geënquêteerde sporters betaalt ruim de helft de sportmasseur zelf. De gemiddelde kosten bedragen f 24,75 met een variatie van f 6,90 tot f 80,00. De sporters ontvangen slechts in enkele gevallen een gedeeltelijke tegemoetkoming in de kosten (in één geval van de werkgever, in één geval van een verzekeringsmaatschappij).
Van de sportverenigingen waarbij een sportfysiotherapeut werkt betaalt bijna 60% een vergoeding. Bij de overige verenigingen betaalt ofwel de sporter zelf, ofwel is de sportmasseur vrijwilliger.
Veelal gebeurt de betaling in de vorm van materiaalkosten en reiskosten. Bij 14% van de sportorganisaties is er sprake van een arbeidscontract voor een vast aantal uren per week.
De kosten die sportverenigingen aan sportmasseurs betalen bedragen gemiddeld iets meer dan f 320,- per maand met een variatie van f 30,- tot f 1000,-.
Ook vier van de vijf organisaties van sportevenementen betalen voor de sportmassage. Gemiddeld is dit meer dan f 2000,- per evenement, echter ook hier met een grote spreiding van f 175,- tot 6.000,-.

5. Hoe is de huidige "markt" van de sportmassage opgebouwd (welke markt wordt bediend)?
De markt die wordt bediend komt deels tot uiting in de werkplek van de sportmasseur. Naast de sportvereniging, particuliere praktijk en sportevenementen worden genoemd: sauna, sportschool, fitnesscentrum / fysiosportcentrum, schoonheidssalon, fysiotherapiepraktijk (elk van deze moge-

lijkheden worden door 2% tot 5% van de sportmasseurs genoemd. Ook uit de open antwoordcategorie komt niet nog een duidelijke andere werkplek naar voren.

De markt voor sportmasseurs bestaat dus voor het belangrijkste deel uit sporters. Bepaalde sporttakken worden daarbij frequent genoemd. In volgorde van frequentie zijn dat: voetbal, atletiek en loopsporten, wielrennen, volleybal, tennis, korfbal en badminton. Dit kan betekenen dat andere sporten nog niet voldoende worden bereikt. Dat de markt niet verzadigd is blijkt onder meer uit het gegeven dat een aantal sportverenigingen aangeeft er niet in te slagen een sportmasseur aan te trekken.

6. Welke potentiële markten worden nog onvoldoende bereikt?
Om deze vraag te beantwoorden zou eerst beter in beeld moeten worden gebracht welke de potentiële markten voor de sportmassage zijn.
Vooralsnog lijkt er ook binnen de bestaande markt van sportorganisaties veel ruimte voor sportmassage te kunnen worden ingeruimd. Verwacht mag daarbij worden dat bij een groei van de veteranensport ook de vraag om sportmassage wel eens zou kunnen toenemen.
Of sportmasseurs ook een belangrijke plek op fitness, sportscholen en dergelijke zouden moeten innemen lijkt primair een zaak die beleidsmatig om een uitspraak vraagt.

7. Hoe is daarin verbetering te brengen?
Door de deskundigen worden met name naar voren gebracht:
- Helderheid over het domein, wat men van de sportmasseur mag verwachten;
- Helderheid over de kwaliteitseisen die vanuit de sportmassage zelf worden gesteld.

8. Welke ontwikkelingen verwachten deskundigen op het terrein van de sport en de sportgezondheidszorg, zowel nationaal als internationaal m.b.t. de sportmassage?
Externe ontwikkelingen die de vraag naar sportmassage kunnen beïnvloeden zijn:
- demografische ontwikkeling (toename aantal oudere sporters dat graag actief wil blijven);
- maatschappelijke aandacht voor gezondheidsbevordering door bewegen;
- maatschappelijke aandacht voor blessurepreventie en verantwoord sporten;
- invoering van een kwaliteitssysteem;
- erkenning van de bijdrage die sportmassage kan leveren binnen de sportgezondheidszorg (functiepostensysteem);
- groeiende vraag naar sportmasseurs;
- topsportbeleid.

9. Welke mogelijke consequenties hebben dergelijke ontwikkelingen?
De meest logische consequentie is dat er een groter aantal sportmasseurs noodzakelijk is om adequaat op de stijgende vraag te kunnen reageren. De vraag is daarnaast of te verwachten is dat ook binnen de sportmassage en verzorging een zekere professionalisering zal gaan optreden. Voor een groeiend aantal sportmasseurs zal sportmassage een belangrijke bron van inkomsten kunnen gaan vormen. Van de sportmasseurs die aan de enquête heeft meegewerkt is circa 10% min of meer professioneel met het vak sportmassage bezig. Met betrekking tot differentiatie is

tijdens de expertmeeting geconcludeerd dat specialisatie niet dient te leiden tot het hanteren van verschillende benamingen van sportmasseurs, maar kan worden behaald in de vorm van aantekeningen bovenop de kerncompetentie.

d. Zorgketen

1. Wat is de toegevoegde waarde van de sportmasseur in de ogen van de sportartsen, sportfysiotherapeuten en andere disciplines die in de sport en de sportgezondheidszorg actief zijn?

De toegevoegde waarde van de sportmasseur komt tot uiting in de sterke punten die in een sterkte – zwakte analyse naar voren zijn gebracht.

- laagdrempelig en makkelijk bereikbaar voor de sporter (de grootste aanbieder van directe zorg voor de sporter);
- goede signaleringsfunctie en verwijzingsfunctie (naar huisarts en fysiotherapeut);
- goede kennis en kunde van tapen en bandageren;
- intermediair tussen sporter en trainer;
- ministerieel erkende opleiding en examen;
- koepelorganisatie met erkenning door NOC*NSF;
- werken aan kwaliteitssysteem;
- leveren bijdrage aan de bekendheid van het vakgebied sportgeneeskunde.

2. Welke relaties in de sport en de sportgezondheidszorg zijn van belang voor het functioneren van de sportmasseur?

Met betrekking tot de plaats van de sportmasseur is er een discussie gaande of de sportmasseur dient te worden gerekend tot de sport of tot de sportgezondheidszorg.
Door voorstanders van de lijn sport wordt aangevoerd dat de sportmasseur anders dan anderen in de sportgezondheidszorg niet professioneel met sportmassage bezig is en niet werkt op basis van de wet BIG of vergelijkbare wetgeving.
Door voorstanders van de lijn sportgezondheidszorg wordt aangevoerd dat de sportmasseur in de sportgezondheidszorg belangrijke functies kan vervullen, onder meer omdat de sportmasseur een discipline vormt die getalsmatig het sterkst vertegenwoordigd is en dat de korte afstand tot de sport juist een brugfunctie van vervullen tussen sport en sportgezondheidszorg.
In beide gevallen is duidelijk dat de sportmasseur een belangrijke intermediair tussen sporter en sportgezondheidszorg kan vormen. Dat betekent dat relaties met zowel de sport als de sportgezondheidszorg voor de sportmasseur van belang zijn.
Op het terrein van de sport betekent dit overleg met trainers, coaches en overig kader dat betrokken is bij het leveren van prestaties en de preventie van blessures van de sporters.
Op het terrein van de sportgezondheidszorg zijn met name de relaties van belang naar andere leden van de medische begeleiding van sportverenigingen en sportorganisaties. In een aantal gevallen is ook een relatie met fysiotherapeut of (sport)arts relevant, bijvoorbeeld indien een sporter die herstellend is mede wordt begeleid door een sportmasseur.
In paragraaf 6.2 wordt nader op de samenwerking en raakvlakken met andere disciplines ingegaan. Als perspectiefrijke illustratie wordt daarbij onder meer het functiepostensysteem toegelicht dat is ontwikkeld door de betaald voetbal organisaties.

Beantwoording hoofdvragen
Tot slot zal kort worden ingegaan op de gestelde hoofdvragen, mede omdat de genoemde hoofdvragen via de beantwoording van de deelvragen feitelijk al aan de orde zijn geweest.

Domein van de sportmassage binnen de sport en sportgezondheidszorg
Het domein van de sportmassage komt goed tot uitdrukking in de gehanteerde definitie van de sportmassage en de in het verlengde daarvan gehanteerde kerntaak. In de expertmeeting is nader ingegaan op het domein, waarbij de volgende conclusies en actiepunten zijn geformuleerd:

a. Het functiepostensysteem zoals ontwikkeld vanuit de betaald voetbal organisaties vormt voor de ontwikkeling van de sportmedische begeleiding een goed denkmodel (zie hoofdstukken zes en zeven);

b. Het denkmodel dient van situatie tot situatie te worden uitgewerkt; er is niet een blauwdruk die in alle situaties past;

c. Het is belangrijk om de kerncompetentie van de sportverzorgers helder te definiëren; de sportverzorger mag niet een (goedkope) sluitpost worden om te voorzien in de medische begeleiding.

Toegevoegde waarde van de sportmasseur
De toegevoegde waarde van de sportmasseur komt het meest uitdrukkelijk naar voren in de sterke punten die vanuit de sterkte-zwakte analyse worden genoemd, te weten:
- laagdrempelig en makkelijk bereikbaar voor de sporter (grootste aanbieder in directe zorg voor sporter);
- goede signaleringsfunctie en verwijzingsfunctie (naar huisarts en fysiotherapeut);
- goede kennis en kunde van tapen/bandageren;
- intermediair tussen sporter en trainer;
- ministeriële erkende opleiding en examen;
- bezitten koepelorganisatie met erkenning door NOC*NSF;
- werken aan een kwaliteitssysteem;
- leveren bijdrage aan de bekendheid van het vakgebied sportgeneeskunde.

Daarnaast blijkt dat vanuit de klanten (sporters, sportorganisaties etc.) de activiteiten van de sportmasseurs zeer positief worden gewaardeerd (hoofdstukken vier en vijf).

Kwaliteitscriteria sportmasseur
Het NGS heeft een traject ingezet van kwaliteitsverbetering en bewaking.
Ook tijdens de expertmeeting is uitvoerig op het onderwerp kwaliteit ingegaan. Conclusies en actiepunten die tijdens de expertmeeting zijn geformuleerd betreffen:

a. De realisatie van een kwaliteitsbeleid wordt unaniem ondersteund;

b. Duidelijk moet worden wie welke rol speelt bij het formuleren van een kwaliteitsbeleid;

c. In afstemming met de overige disciplines op het terrein van de sportgezondheidszorg dient het kwaliteitsbeleid nader uitgewerkt te worden.

Ook is tijdens de expertmeeting ingegaan op differentiatie binnen de sportmassage. Ten aanzien van dat punt zijn de volgende conclusies en actiepunten geformuleerd:

a. Overwogen moet worden om de term sportmasseur te vervangen door de term sportverzorger;

b. Specialisatie dient niet te leiden tot het hanteren van verschillende benamingen van sportmasseurs, maar kan worden behaald in de vorm van aantekeningen bovenop de kerncompetentie (basiskwaliteiten);

c. Aantekeningen kunnen zowel inhoudelijk als per sporttak worden gerealiseerd;

d. Het initiatief voor bij- en nascholingstrajecten dient te liggen bij de beroepsgroep zelf en niet bij de diverse bonden;

Markt voor de sportmassage
Op de markt voor de sportmassage is reeds uitvoerig ingegaan bij de beantwoording over de deelvragen met betrekking tot uitvoer deelvragen 5, 6, 7 en 8.
De algemene conclusie is dat sport een belangrijke markt is voor de sportmassage, en dat er binnen de sport nog aanzienlijke groei mogelijk lijkt. Andere markten (fitness, sauna e.d.) zijn in ontwikkeling.

Literatuurlijst

BURGERING C. Sportmassage. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, 1997.

EVERS N. Concept Functieposten systeem van de medische staf bij een BVO. Enchede: Twents Instituut voor Toegepaste Psychologie, 1998.

GOEDHART EA, BACKX FJG. Kwaliteitsbeleid in de sportgezondheidszorg; een inventariserend onderzoek. Arnhem: NOC*NSF, 1996.

HENDRIKS ERHA, BACKX FJG, MOSTERD WL, red. Leerboek Sportgeneeskunde. Houten:Bohn Stafleu en Van Loghum, 1992.

KORT HD. (Concept) Beleidsplan 1998-2003, activiteitenplan 1998. Arnhem: NGS, 1998.

NATIONALE RAAD VOOR DE VOLKSGEZONDHEID. Discussienota kwaliteit beroepsuitoefening. Zoetermeer: NRV, 1990.

NEDERLANDS GENOOTSCHAP VOOR SPORTMASSAGE. Profielschets Sportmasseur. Eindhoven: NGS, 1989.

OOIJENDIJK WTM, STIGGELBOUT M, LOOR S de. Sportartsen in Nederland; verleden, heden en toekomst. Leiden: TNO Preventie en Gezondheid, 1997 Publ. nr. 97.005..

OOIJENDIJK WTM, STIGGELBOUT M,URLINGS,I. Behoefte aan Fysio Sport-centra in Nederland. Leiden: TNO Preventie en Gezondheid, 1998.

PACE. Kwaliteitsborgingsnormen. Leiden: TNO Preventie en Gezondheid, 1994.

RIETBERGEN M, STOLTENBERG M. Het Nederlands Genootschap voor Sportmassage (afstudeeropdracht). Arnhem, 1995.

SCHMIKLI S, BACKX FJG, BOL E. Sportblessures nader uitgediept. Houten: Bohn Stafleu en Van Loghum, 1995.

VRIES M de. Sportmassage en sportgezondheidszorg; een aansluitingsonderzoek van de profielschets van de sportmasseurs. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam, 1988.

Bijlage A Lijst met afkortingen

BVBV	Belangenvereniging Verzorgers Betaald Voetbal
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
EHB(S)O	Eerste Hulp bij (Sport) Ongevallen
KNVB	Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond
KNWU	Koninklijke Nederlandse Wielren Unie
NGS	Nederlands Genootschap voor Sportmassage
Ministerie van VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comite*Nederlandse Sportfederatie
NCS	Nederlandse Certificerings Stichting
NFWS	Nederlandse Federatie van Werkers in de Sport
NVFS	Nederlandse Vereniging voor Fysiotherapie in de Sportgezondheidszorg
OPEXA	Opleidings- en examenprogramma
PLOP	Platform Opleidingen
FSMA	Federatie Sportmedisch Adviescentra
SVS	Stichting Vakbekwaamheid in de Sportgezondheidszorg
SWOT	Strength, weakness, opportunity and threat (lees: sterkte-zwakte-analyse)
VOS	Vereniging voor Opleidingsinstituten voor Sportmassage
VSG	Vereniging van Sportgeneeskunde

Bijlage B Deelnemers Expertmeeting Sportmassage in Ontwikkeling

Datum: Vrijdag 19 november 1999

In alfabetische volgorde:

dhr. drs. J Aghina (Sportgeneeskunde Nederland), dhr. dr. FJG Backx (NOC*NSF), mw. A Bruinsma (federatie SMA's), mw. drs. N Eijsen (medische commissie KNWU), dhr. dr. GC van Enst (SGA Isala klinieken), dhr. A Gribbroek (Nederlands Handbal Verbond), dhr. W Hoevers (Beroepsgroep Verzorgers Betaald Voetbal), dhr. dr. H Inklaar (afdeling sportgeneeskunde KNVB), dhr. H Kort (NGS), mw. P Langereis (medische begeleiding KNAU), mw. M. van Loenen (NGS), dhr. R. Molders (Vereniging voor Opleidingen in de Sportmassage), dhr. drs. WTM Ooijendijk (TNO-PG, voorzitter), dhr. drs. H Perrenet (Ministerie van VWS), dhr. J Roeffen (Fit!Vak), dhr. P de Ruiter (Nederlandse Federatie van Werkers in de Sport), dhr. H van Snick (NGS), dhr. drs. M Stiggelbout (TNO-PG), dhr. A van der Veen (NGS), mw. drs. MH Westhoff (TNO-PG)

Bijlage C Functiepostensysteem betaald voetbal

Functieposten	FP 1	FP 2	FP 3					FP n
Disciplines								
Kerndisciplines Medische staf								
Arts								
Fysiotherapeut								
Verzorger								
Materialenman								
Contractanten								
Diëtist								
Inspannings-fysioloog								
Netwerk								
Cardioloog Internist Oogarts Dermatoloog KNO-arts Podotherapeut Sportpsycholoog								
Werkelijke flex								
Gewenste flex								

Bovenstaande matrix geeft een indruk van de wijze waarop de werkelijke en gewenste flex in kaart kunnen worden gebracht. De verantwoordelijkheid nemen voor een functiepost betekent garant staan voor het te allen tijde bevoegd en bekwaam uitvoeren van de met deze post verbonden taken. Zorg derhalve voor een minimale flex die aan deze garantie tegemoet kan komen.

Leiding medische staf
Draagt verantwoordelijkheid voor het functioneren van de medische staf, de kwaliteit, de organisatie van de zorg en draagt tevens zorg voor voldoende niveau en (bij)-scholing. Budgetbeheer behoort tevens tot de leidinggevende taak. Legt verantwoording af aan het bestuur.

Keuringen
Verantwoordelijkheid voor het inkeuren van nieuwe spelers, de keuring voor wedstrijdgeschiktheid van blessures terugkomende spelers in samenspraak met externe artsen en de club-fysiotherapeuten functiepost Medische Staf FMS/03

Testen 1 (conditie en spierkracht)
Het testen en meten van algehele fitheid door middel van het vaststellen van conditie en spierkracht, etc., alsmede het onderhouden van het volgsysteem en het adviseren met betrekking tot stappen in deze in gezamenlijke verantwoordelijkheid met de arts. Legt verantwoording af aan de arts.

Testen 2 (gewicht, lengte, etc.)
Het door middel van meten en of anderszins vaststellen van gewicht, lengte, vet, etc., alsmede het onderhouden van een individueel volgsysteem hiertoe zowel als het adviseren met betrekking tot stappen in deze in overleg met de overige leden van de medische staf.

Communicatie en contacten
Het opbouwen en onderhouden op adequate wijze van een contactennetwerk met voor de Sportgezondheidszorg alsmede het op spelersniveau individuele welzijn en gezondheid relevante collateralen en collegae ten behoeve van verwijzing, advies en/of behandeling. Tevens wordt hieronder verstaan het op een correcte, doeltreffende en eenduidige wijze communiceren met de bedoelde collateralen c.q. collegae en andere disciplines in voorkomend geval van verwijzing en/of behandeling.

Rapportage 1 (medisch)
Het verzorgen van medische rapportages en relevante correspondentie naar verzekeringen, Arbo\diensten, etc. vanuit een medische context en niet administratief gericht.

Rapportage 2 (administratief)
Het verzorgen van de rapportages van ziek- en herstelmeldingen aan verzekeringen en/of Arbodienst, alsmede de verzorging van administratief relevante correspondentie in deze.

Opstellen van herstelplannen
Het bouwen van en het vaststellen van een individueel herstelplan in situaties van blessures alsmede het delegeren van hieraan gekoppelde taken aan fysiotherapie en/of verzorger. Tevens wordt hieronder verstaan het controleren, adviseren en begeleiden van de gedelegeerde fysiotherapeut en/of verzorger bij de uitvoering hiervan.

Blessurepreventieplan
Het zorgen voor de aanwezigheid van een kwalitatief/inhoudelijke norm voor blessurepreventie, het schrijven en opstellen van alsmede de zorg voor naleving van een blessurepreventieplan. Het blessurepreventieplan wordt vastgesteld in overleg met bestuur/directie.

Medisch overleg
Het gezamenlijk overleg als medische staf met betrekking tot de algehele gezondheidstoestand van spelers alsmede de specifieke bijzonderheden met betrekking tot spelers, blessures, beleid medische staf, etc.

Blessurebehandeling
Het uitvoeren van behandeling conform herstelplan ten behoeve van terugkeer van spelers in kortst mogelijke tijdspanne, met optimaal herstel, en met minimale herhalingskans met in acht neming van de belangen van speler.

Diagnostiek 1
Het stellen van diagnoses bij zowel blessures als ziekten voor, tijdens en na wedstrijden zowel als trainingen.

Diagnostiek 2
Het opstellen van een fysiotherapeutische werkdiagnose ten behoeve van het herstelproces bij blessures. Alsmede het begeleiden van dit herstelproces.

Bandageren 1 (preventief)
Het aanleggen van preventieve bandages zowel ten behoeve van wedstrijden als trainingen.

Bandageren 2 (therapeutisch)
Het aanleggen van bandages met therapeutische doelstellingen conform behandelingsplan ten behoeve van herstel en terugkeer van spelers

Inzetbaarheidsbeslissing
Het in gezamenlijk overleg met de speler en na ampele overwegingen van beschikbare medische gegevens van eigen medische staf en derden beslissen over de inzetbaarheid van spelers in wedstrijden, trainingen c.q. hersteltrainingen.

Veldwerk 1 (trainingen)
Primaire behandeling van spelers die gedurende de trainingen geblesseerd raken alsmede de beslissing tot verwijzing naar arts of fysiotherapeut na of gedurende de training. Tevens de beslissing over het raadplegen van derden gedurende de primaire behandeling

Veldwerk 2 (wedstrijden)
Primaire behandeling van spelers die gedurende de wedstrijd geblesseerd raken alsmede de beslissing tot verwijzing tijdens of na de wedstrijd naar arts/fysiotherapeut. Tevens de beslissing

over het raadplegen van derden gedurende de primaire behandeling zowel als de beslissing over de verdere inzetbaarheid van de betreffende speler tijdens de wedstrijd.

Investeringen in medische apparatuur
Het adviseren over of daadwerkelijk aanschaffen van medische apparatuur ten behoeve van de optimalisering van de behandelingsmethodieken in overleg met bestuur/directie.

Revalidatietraining
Het opstellen en uitvoeren in overleg met arts, trainer en eventueel inspanningsfysioloog van een revalidatietrainingsplan ten behoeve van een individuele geblesseerde speler.

Masseren 1 (voorbereidend)
Het door middel van massagetechnieken in optimale conditie brengen van het spierstelsel van de individuele spelers voorafgaand aan de wedstrijden of trainingen.

Masseren 2 (na afloop)
Het door middel van massagetechnieken in optimale conditie brengen van het spierstelsel van de individuele spelers na afloop van de wedstrijden of trainingen.

Masseren 3 (curatief)
Het door middel van massagetechnieken herstelgericht in optimale conditie brengen van het spierstelsel van een individuele geblesseerde speler conform behandelingsplan.

EHBSO
Het stabiliseren, verlenen van primaire verzorging en begeleiden van de aanvang van een benodigd verzorgings/behandelingsproces door middel van hulp inroepen op eigen initiatief, verwijzing of anderszins van slachtoffers van (sport)ongevallen te allen tijde en in de breedste zin des woords.

Preventie algemeen
Het signaleren, adviseren en treffen van maatregelen met betrekking tot risico's op blessures en ongevallen in algemene zin binnen de BVO.

Hygiëne
Het opstellen van richtlijnen alsmede controleren van de naleving van deze richtlijnen met betrekking tot hygiëne van de spelers, materialen, verblijven en ruimten, etc.

Onderhoud materialen/kleding
Het onderhouden, wassen, reinigen, repareren van kleding en gebreken van materialen, kleding en (natte) ruimten.

Adviseren sportmaterialen
Het opstellen van procedures en beleid alsmede het (doen) naleven van beleid en procedures met betrekking tot materialen, veldattributen, etc.

Bijlage D Visie op kwaliteit

Een basisnotitie ten behoeve van de ontwikkeling van een kwaliteitsbeleid voor het NGS in het algemeen en de herstructurering van de opleidingen / examen eisen in het bijzonder

Aanleiding

Doe wat de klant wil en doe het goed. De NVFS stelt in haar visiedocument het volgende: *"Be good en Tell it."* "De volgorde van de woorden is erg belangrijk. Maak eerst iets waar en profileer je vervolgens en niet andersom. Investeer eerst in inhoud". Zorg dat je zó goed bent als masseur / verzorger dat de ander graag en vanzelfsprekend van jouw deskundigheid gebruik maakt. "Onderscheid je op daden en niet op woorden. Geef anderen de ruimte, claim geen alleenrecht. Doe het gewoon goed dan komen klanten, de verwijzers, de overheid en uiteindelijk ook de verzekeraars naar je toe, want kwaliteit verkoopt zichzelf". Massage / verzorging is nog teveel onbekend bij de genoemde groeperingen. Onbekend kan leiden tot onbemind en dat mag niet gebeuren.
Analoog aan de NVFS kunnen we stellen: "we willen iets worden. *Het beroepsprofiel en opleidingsprofiel is nog niet helder.* Hoe dit zich ontwikkelt? In ieder geval door een pro-actief beleid gericht op samenwerkingsrelaties (sporters, sportverenigingen, sportbonden, andere markten), verwijsrelaties en betalingsrelaties. Welk beroepsprofiel er ook gekozen wordt, dit profiel zal qua opleiding en praktijk werkelijkheid moeten worden. Werkprofiel en opleidingsprofiel zijn nauw met elkaar verbonden en liggen direct in elkaars verlengde. De verdere ontwikkeling van de opleiding zal sterk afhankelijk zijn van de keuzes die gemaakt worden met betrekking tot het beroepsprofiel."
Analoog aan de sportfysiotherapie geldt dan ook: "Als wij zelf niet precies weten hoe het profiel van de masseur / verzorger er over vijf jaar uit moet zien, hoe moet de buitenwereld dan de toegevoegde waarde van de masseur / verzorger herkennen?
De meerwaarde of toegevoegde waarde c.q. het vertrouwen in de massage / verzorging zal over vijf jaar duidelijk en onbetwistbaar moeten zijn." "Dan pas kunnen we met recht eisen gaan stellen aan bijvoorbeeld plaats van de masseur / verzorger, tarieven etc. Andersom zal het onderbouwen van het vertrouwen / de toegevoegde waarde ook eisen aan de masseur / verzorger stellen", zoals:

- een minimaal aantal uren per week werkzaam zijn als masseur / verzorger,
- een adequate na en bijscholing en
- certificering van personen, opleiding en opleidingsinstituten.

Kwaliteitsbeleid

Kwaliteit kan omschreven worden als de mate waarin door een product of een dienst voldaan wordt aan de wensen en behoeften van de gebruikers (of hun verwachtingen overtreft).
Wat wordt bedoeld met een visie op het invoeren van kwaliteitszorg? Het gaat hier niet om de visie of missie van het NGS, maar om een visie op het veranderen, of in dit geval het verbeteren van het NGS. Een aantal elementen van kwaliteitsbeleid zijn:

- al het werk is procesmatig

- kwaliteit is voldoen aan uit onderhandelde eisen
- kwaliteit wordt bereikt door preventie
- er moet continu gestreefd worden naar verbetering
- kwaliteitsmaatregelen vereisen standaardisering

Het organogram voor een dienstverlenende organisatie, in dit geval het NGS, ziet er als volgt uit:

De klant van het NGS is de sportmasseur. De diensten / producten van het NGS moeten uiteindelijk leiden tot meer vraag naar sportmassage volgens NGS maatstaven.

In deze context kan het volgende gesteld worden:

- het NGS heeft de sportmasseur na beroepsaanvang en voor beroepsaanvang als klant;
- de klanten van de sportmasseur worden gezien als gesprekspartner voor het NGS om de belangen van de sportmasseur zo goed mogelijk te behartigen;
- In dit licht zijn de opleidingsinstituten dus een belangrijke gesprekspartner van het NGS;
- De taak van het NGS is om als belangenbehartiger van de sportmasseur (voor en na beroepsaanvang) de kwaliteitseisen vast te stellen van de opleidingen, na en bijscholingen. Dit uiteraard in direct overleg met de opleidingsinstituten;
- Gezien deze beleidsbeslissing van het NGS is het plan "herstructurering opleidingen" niet de juiste naam maar "herstructurering exameneisen" een juistere naam;
- Opleiden is voor de opleiders;
- Het is aan de opleiders om cursisten van het beginniveau naar het gewenste niveau te brengen;
- Het NGS heeft er voor gekozen de sportmasseur als persoon, de opleidingen en de opleidingsinstituten door externe instantie te laten controleren / certificeren (Stichting Vakbekwaamheid in de sportgezondheidszorg, en
- het NGS als organisatie intern te laten controleren (dus geen ISO 9004).

Beleidsverklaring NGS

Het NGS streeft ernaar om met haar leden en aangeboden diensten dé toonaangevende organisatie te zijn in de massage / sportverzorging. Dit wordt ondermeer bereikt door de leden maximaal te ondersteunen in hun dienstverlening, het auspiciëren van opleidingen, het bewaken van het kennis niveau en het samenwerken met strategische partners.

Om deze beleidsdoelstelling te verwezenlijken heeft het NGS een kwaliteitshandboek ontwikkeld, wat deel uit maakt van het kwaliteitssysteem. Hiermee worden de aspecten met betrekking tot de te leveren kwaliteit gewaarborgd.
Het kwaliteitshandboek legt regels en procedures vast die moeten leiden tot:

- een dienstverlening die voldoet aan de normen;
- een éénduidige uitleg van de kwaliteitsnormen;
- een controle op de dienstverlening;
- uitvoering van corrigerende maatregelen.

Het kwaliteitsbeleid is erop gericht dat alle activiteiten dienen te worden uitgevoerd volgens het geaccordeerde kwaliteitshandboek van het NGS
Bestuurders en uitvoerenden zijn gehouden tot het naleven van de voorschriften genoemd in het kwaliteitshandboek.
Arnhem 19 augustus 1999
H. Helsper,
voorzitter NGS

Kwaliteitszorg

- Waar willen we naar toe — vastleggen hoe je kwaliteit wilt waarmaken
- De omvang vastleggen — pilot KNVB, NeVoBo
- Wat is daar voor nodig — mensen, middelen, procedures
- Verantwoording nemen — hoe controleer je jezelf
- Wanneer is wat klaar

Het NGS geschikt maken voor kwaliteitszorg

- Een Hoofdbestuurslid verantwoordelijk maken
  - Dhr. L .Zandbergen, portefeuillehouder bedrijfsvoering
- Een aparte werkgroep opzetten voor het beheer van de kwaliteit
  - Dhr. Hans van Snick
  - Dhr. Henk Kort
  - Dhr. L. Zandbergen
- Bekend maken aan de leden — het HB staat achter het kwaliteitsgebeuren
- Begrip voor kwaliteit kweken — voorlichting geven
- Uitvoeren kwaliteitsbeleid — hoe controleer je dit ⇒ Audits

Het kwaliteitsprogramma bestaat uit vier pijlers:

1. Kwaliteitseisen
   1.1. De gewenste kwaliteit vaststellen en blijven controleren
      1.1.1.Pilot KNVB
      1.1.2.Pilot NeVoBo
   1.2. Verantwoording nemen voor het beleid en resultaat
2. Kwaliteitsborging
   2.1. Verificatie door Audits
   2.2. Corrigerend optreden
   2.3. Gedragsregels en tuchtrecht
   2.4. Verplichte na en bijscholing
   2.5. Jaarlijks een aantal studiepunten halen
3. Kwaliteitssysteem
   3.1. Werkwijze inzichtelijk maken door procedures
   3.2. Bevoegdheden en bekwaamheden vastleggen

3.3. Ontwikkelen van multidisciplinaire richtlijnen
3.4. Invoeren van deelsystemen
3.4.1. Helderheid in bevoegdheden en bekwaamheden van de masseur / verzorger (competentie van zorg)
3.4.2. Helderheid in professionaliteit (z.g. continuïteit van zorg, massage als hoofdberoep en/of als hobby).
3.4.3. Helderheid in landelijke spreiding; wie is waar (toegankelijkheid en coördinatie van zorg)
3.4.4. Helderheid in taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden binnen het NGS
4. Kwaliteit verbeteren

Stappenplan

- Opstellen kwaliteitssysteem NGS
- Overleg met de KNVB en NeVoBo
- Opstellen kwaliteitseisen voor de verschillende na en bijscholingen
- Opstellen overzicht en resultaatgebieden voor de verschillende werkgroepen
- Opstellen kwaliteitseisen voor massage en sportverzorging

Bijlage E Certificaat sportmassage therapeut

NEDERLANDS GENOOTSCHAP VOOR SPORTMASSAGE

Postbus 302 6800 AH Arnhem Tel 026 4834701 Fax 026 4834733 Email NGS_BUR@universal.nl

Datum: 12 september 1998

Certificaat behorend bij het diploma

SPORTMASSAGE THERAPEUT

De **SPORTMASSAGE THERAPEUT** heeft de volgende cursussen met goed gevolg doorlopen:

SPORTMASSAGE: opleiding tot sportmasseur /sportverzorger zoals erkend door het Ministerie van VWS. *De opleiding heeft 160 contacturen en 440 uur praktijkopdrachten*

BLESSURE PREVENTIE: een cursus bestaande uit theoretische voordrachten, het oefenen van praktische vaardigheden en gesuperviseerde examens op het gebied sportmassage, verzorging en orthopedisch onderzoek en begeleiding. *De cursus heeft 80 contacturen en 80 uur praktijkopdrachten*

MANUELE LYMFEDRAINAGE: een cursus op het gebied van drainage van het lymfesysteem. *De cursus heeft 40 contacturen en 40 uur praktijkopdrachten*

ONTSPANNINGSTECHNIEKEN: een cursus op het gebied van mentale factoren in de sport. *De cursus heeft 40 contacturen*

BEWEGINGSANALYSE EN OEFENVORMEN: een cursus op het gebied van orthopedisch onderzoek van de lumbale wervelkolom, het kniegewricht, het schoudergewricht, het enkelgewricht en analyse van bewegingen. De deelnemers hebben tevens praktische training gehad in het begeleiden van personen door middel van gerichte oefenvormen. *De cursus heeft 80 contacturen en 80 uur praktijkopdrachten*

De totale cursusduur voor de opleiding tot **SPORTMASSAGE THERAPEUT** *bedraagt 240 contacturen en 200 uur praktijkopdrachten, na het behalen van het diploma sportmassage.*

J. Vink	H. Kort	J. Helsper
Cursusleider	Docent	voorzitter NGS

Bijlage F Communicatieplan

Keuzes

De uitkomsten van het onderzoek van TNO zullen gecommuniceerd moeten worden naar de achterban het NGS. Voordat dit kan gebeuren, zijn er nog een aantal keuzes te maken, die vertaald moeten worden in een communicatieplan. In het communicatieplan kan dan het vastgesteld worden wanneer er wat naar wie gecommuniceerd moet worden.

Eerst zal er een aantal concrete vragen moeten worden beantwoord dat uit het rapport naar voren komen. Wat doen we met de term sportmassagetherapeut? Kiezen we voor de benaming (sport)masseur of (sport)verzorger. En hoe zit het met de licentieverlenging, wordt deze aan voorwaarden gebonden? Dit zijn zo maar enkele vragen. Om de uitkomsten van het rapport te vertalen naar acties zal er een aantal uitgangspunten beschreven moeten worden in een communicatieplan. Pas dan kan er structureel voordeel worden behaald uit het gedane onderzoek van TNO.

Uitgangspunten communicatieplan

Analyse en onderzoek

Een communicatieplan is opgebouwd uit een aantal stappen. Hierdoor vindt er een zorgvuldige opbouw plaats die toewerkt naar concrete doelstellingen en acties om deze doelstellingen te behalen. De eerste stap is de analyse. Hierbij wordt vastgesteld dat de huidige situatie niet voldoet. Naar aanleiding hiervan vindt er onderzoek plaats, de tweede stap. Voor het NGS zijn deze twee stappen al concreet ingevuld. Binnen het NGS is op een bepaald moment de behoefte ontstaan om helderheid te krijgen over de kwaliteit van de sportmassage en de rol van het NGS. TNO heeft een onderzoek uitgevoerd met betrekking tot de kwaliteit van de sportmassage in Nederland.

Planning

De derde stap is de planning. Hierbij zal eerst een aantal keuzes gemaakt moeten worden. De doelgroepen zullen moeten worden vastgesteld op basis van hun kenmerken.
Er is een grote variëteit onder de leden van het NGS. In het onderzoek is al onderscheid gemaakt op basis van aantal uren werkzaam per week, maar er zijn meerdere indelingen te maken. De verschillende doelgroepen zullen op specifieke manier benaderd moeten worden. Dit betekent dat er per doelgroep communicatiedoelstellingen geformuleerd moeten worden. Deze doelstellingen moeten SMART geformuleerd worden. Dit betekent dat ze Specifiek, Meetbaar, Aanwijsbaar, Realistisch en Tijdgebonden moeten zijn. Ook moet per doelgroep besloten worden welke boodschap naar deze doelgroep moet worden overgebracht. Dit betekent dat er nagedacht moet worden welke communicatie-effecten er gewenst zijn per doelgroep en op welke termijn deze effecten behaald zouden moeten zijn.

Uitvoering

Wanneer deze keuzes gemaakt zijn, kan pas aan uitvoering van acties worden gedacht. Bekend is dan welke doelgroep wanneer met welke boodschap bereikt moet worden en of dit korte, middenlange of lange termijn betreft. Toch moeten er nog een aantal vragen beantwoord worden. Willen we de doelgroepen zakelijk of persoonlijk benaderen, met andere woorden meer of minder afstand creëren tussen de organisatie en haar leden? Hoe richten we de communicatie in? Worden er vanuit NGS richtlijnen en beslissingen opgelegd aan de leden (top down) of vragen we expliciet hun inbreng en medewerking (bottum up)? En hoe worden de kaderleden ingezet in dit proces? Hoe worden de leden benaderd: met massacommunicatie of individueel gerichte communicatie?

Na het maken van al deze keuzes kan gekeken worden naar concrete invulling van de vastgestelde doelstellingen per doelgroep. In een matrix waarin alle doelgroepen en middelen benoemd zijn, kan dan ingevuld worden welke doelgroepen met welke middelen benaderd zullen worden. Naar aanleiding van dit schema, kan er een draaiboek worden opgesteld, waarin de diverse processen tot op detail worden beschreven, inclusief degenen die verantwoordelijk zijn voor bepaalde acties.

Evaluatie

De laatste stap in het communicatietraject is de evaluatie. Deze is bedoeld om het effect te meten van de ingezette middelen bij het behalen van de gekozen doelstellingen. De evaluatie kan betrekking hebben op het proces (de gang van zaken bij het communicatieproces) of het product (effect en waardering van het communicatiemiddel).

Een tussentijdse evaluatie is wenselijk, omdat deze als voordeel heeft dat er eventueel tijdens een proces bijgestuurd kan worden. Door de effecten van de ingezette middelen te meten, kan bepaald worden in hoeverre de doelstellingen behaald zijn. Omdat de doelstellingen per doelgroep zijn bepaald, kan ook worden bepaald in hoeverre de doelstelling van een bepaalde doelgroep is behaald. Na de evaluatie kan er eventueel per doelgroep een nieuwe of bijgestelde doelstelling worden vastgesteld, waarbij als het ware opnieuw het communicatietraject ingezet wordt. Op deze wijze kan er dus een continu communicatieproces plaatsvinden met alle doelgroepen.